

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาศาภาพการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในโรงเรียนอนุบาลสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ค้นคว้าและนำเสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. วัฒนธรรม
 - 1.1 ความหมายของวัฒนธรรม
 - 1.2 ลักษณะและหน้าที่ของวัฒนธรรม
 - 1.3 ประเภทของวัฒนธรรม
2. วัฒนธรรมไทย
 - 2.1 ตัวกำหนดลักษณะของวัฒนธรรมไทย
 - 2.2 ลักษณะของวัฒนธรรมไทย
 - 2.3 ประเภทของวัฒนธรรมไทย
3. กระบวนการถ่ายทอดและการรับวัฒนธรรม
4. วัฒนธรรมที่ควรสร้างสรรค์และส่งเสริม
5. การศึกษากับการถ่ายทอดวัฒนธรรม
6. การเรียนรู้ทักษะทางสังคมและวัฒนธรรมของเด็กอนุบาล
7. การปลูกฝังวัฒนธรรมและการจัดประสบการณ์เพื่อการปลูกฝังวัฒนธรรม
8. การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อการปลูกฝังวัฒนธรรม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. วัฒนธรรม

1.1 ความหมายของวัฒนธรรม

วัฒนธรรม เป็นคำไทยที่เริ่มใช้ด้วย พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงบัญญัติขึ้นจากศัพท์เดิมคือ "CULTURE" โดยการนำคำว่า "วัฒนธรรม" กับ "ธรรม" มาสมมาตรกัน แปลตามรูปศัพท์ "วัฒนธรรม" มาจากคำบาลีว่า "วชฺชน" มีความหมายว่า เจริญงอกงามรุ่งเรือง คำว่า "ธรรม" มาจากคำสันสกฤตว่า "ธรรม" หมายถึง กฎ ระเบียบหรือปฏิบัติ วัฒนธรรม จึงหมายถึง ความเจริญงอกงามที่มนุษย์ทำให้เกิดขึ้น มีขึ้น และสืบทอดต่อกันมาถึงชนรุ่นหลังซึ่งมีผู้อธิบาย และให้ความหมายคำว่า วัฒนธรรม ไว้หลายท่าน ดังนี้

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช (2514) ได้ให้ความหมายว่า วัฒนธรรม หมายถึง การปลูกฝัง สิ่งต่าง ๆ แล้วได้มีการถ่ายทอดสิ่งที่ได้ปลูกฝังไว้ นั้น ระหว่างสังคมชุดหนึ่งกับสังคมชุดต่อ ๆ ไป

พระยาอนุมานราชธน (2515) ได้ให้ความหมายว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มีมนุษย์เปลี่ยนแปลงและปรับปรุง หรือผลิตสร้างขึ้นเพื่อความเจริญงอกงามในวิถีชีวิตของส่วนรวมถ่ายทอดกันได้อาอย่างกันได้รวมทั้งผลิตผลของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อนสืบทอดเป็นประเพณีกันมา ตลอดจนความรู้สึก ความคิดเห็น ความประพฤติและกริยาอาการหรือการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ในส่วนรวมลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกัน และสำแดงให้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อ ระเบียบประเพณี เป็นต้น เป็นมรดกแห่งสังคม ซึ่งรับและรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม

ผะอบ โปษะกฤษณะ (2524) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรม คือวิถีชีวิตที่ได้ปฏิบัติแล้วว่าดีว่าเหมาะสมกับสภาพของสังคมนั้น ๆ และมีการสืบทอดกันมา วัฒนธรรมมีประจำสังคมแบ่งแยกออกไปตามลักษณะของสังคมเป็นวัฒนธรรมกลุ่มใหญ่และวัฒนธรรมกลุ่มย่อย เป็นต้น

สุมน อมรวิวัฒน์ (2537) ได้ให้ทัศนะอันลุ่มลึกเกี่ยวกับวัฒนธรรมดังนี้ "วัฒนธรรม คือ วิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์ เป็นความเจริญงอกงามของชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นการแสดงออกและการสื่อความหมาย ของความรู้สึกนึกคิดขอบเขตของแต่ละบุคคลหรือกลุ่มชนเป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์ที่เห็นได้ทั่วไปในรูปธรรมและนามธรรมและแน่นอนที่สุด วัฒนธรรมเป็นผลแห่งพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นเพื่อนมนุษย์ ธรรมชาติ และเทคโนโลยีทั้งปวง"

สุพัตรา สุภาพ (2534) ได้ให้ความหมายว่า วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมที่ครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ โดยแต่ละสังคมมีวัฒนธรรมเฉพาะของตนเอง เพราะเป็นวิถีชีวิตที่แตกต่างกันของแต่ละกลุ่มสังคม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2535) ได้ให้ความหมายว่า "วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตของคนในสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติและการแสดงออกซึ่ง ความรู้สึกนึก

คิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งสมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจ ชาบซึ่งยอมรับและใช้ปฏิบัติร่วมกัน อันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ"

ดังนั้น อาจสรุปได้ว่า วัฒนธรรมเป็นมรดกที่มนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้นสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งของสังคมอย่างมีระบบแบบแผนซึ่งแสดงถึงวิถีชีวิตและความเจริญงอกงามของสังคมนั้น ทั้งในด้านวัตถุและจิตใจและวัฒนธรรมยังเป็นสิ่งที่หล่อหลอมให้คนในสังคมรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันซึ่งก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในกลุ่มชนของตน วัฒนธรรมมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อมนุษย์ในสังคมอีกด้วย

1.2 ลักษณะและหน้าที่ของวัฒนธรรม

อรอนงค์ สุวรรณกุล (2531) ได้กล่าวถึงลักษณะของวัฒนธรรมไว้ดังนี้

1. เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ในสังคมใดสังคมหนึ่งซึ่งได้มีการยอมรับนับถือเป็นแนวทางยึดถือปฏิบัติอยู่ในสังคมนั้น ในลักษณะที่เป็นกระสวนและมีการแสดงออกในรูปลักษณะของพฤติกรรมของมนุษย์หรือในลักษณะที่เป็นรูปธรรมที่สามารถจับต้องมองเห็นได้ด้วยตาของเรา

2. ได้มาจากการถ่ายทอดสืบทอดกันมาเป็นแนวทางปฏิบัติที่เหมือน ๆ กันอย่างต่อเนื่อง มิได้ขาดหายจากชนรุ่นหนึ่งมายังอีกรุ่นหนึ่ง จนกระทั่งปัจจุบัน

3. มีการปรับ (Adjust) ปรับแต่งบ้างเพื่อให้วัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตนั้น ดำรงอยู่ได้ตลอดไป แม้สภาพการณ์และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ได้เปลี่ยนแปลงไป

4. วัฒนธรรมที่ได้มีการปรับปรุงพัฒนาและได้ยกระดับให้สูงขึ้นในด้านนามธรรมและด้านจิตใจซึ่งแตกต่างจากธรรมชาติของสัตว์โลกโดยทั่วไป จนกลายเป็น "อารยธรรม" หรือ "Civilization" นั้นเอง

สุพัตรา สุภาพ (2534) ได้กล่าวถึงลักษณะของวัฒนธรรมไว้ดังนี้

1. เป็นสิ่งที่ได้มาโดยการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นไม่ได้มีอยู่เองตามธรรมชาติ
2. เป็นมรดกทางสังคมที่ถ่ายทอดสืบทอดกันมาจากมนุษย์รุ่นก่อน ๆ
3. เป็นวิถีชีวิตหรือแบบแผนของการดำเนินชีวิต
4. เป็นสิ่งไม่คงที่มีการเปลี่ยนแปลงได้
5. เป็นผลรวมของหลายสิ่งหลายอย่าง
6. เป็นสิ่งที่สังคมยึดถือหรือปฏิบัติร่วมกัน
7. สร้างความพึงพอใจให้แก่มนุษย์
8. มีความหมายแตกต่างกันออกไปตามสภาพของแต่ละสังคม

กล่าวได้ว่าวัฒนธรรมมีลักษณะที่สำคัญคือ เป็นแบบพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ เป็นผลผลิตของพฤติกรรมทั้งในด้านวัตถุธรรมและนามธรรม ถือได้ว่า วัฒนธรรมเป็นมรดกแห่งสังคม(social heritage) เป็นของที่กลุ่มมีร่วมกัน ถ่ายทอดกันได้โดยมีภาษาเป็นสื่อของการถ่ายทอดวัฒนธรรม นอกจากนี้วัฒนธรรมยังถือเป็นแบบของการดำเนินชีวิตที่นอกจากจะถ่ายทอดต่อกันแล้วยังมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอตามกาลและเทศะ เช่น การยกเลิกประเพณีไว้จุกหรือการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมย่อย(Sub-culture) ในท้องถิ่นต่าง ๆ (ชนิตา รักษ์พลเมือง, 2526)

วิเชียร รักการ (2529) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของวัฒนธรรม(The function of culture) ดังนี้

1. วัฒนธรรมสร้างมนุษย์ (Culture creates men) หมายความว่า วัฒนธรรมกำหนดเป้าหมายของชีวิตว่าควรมีเป้าหมายอย่างไร กำหนดรูปแบบของครอบครัว อะไรผิด อะไรถูก เป็นต้น

2. วัฒนธรรมจะควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ เช่น กำหนดสถานการณต่าง ๆ ทางสังคมและกำหนดได้แม้แต่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีววิทยา เช่น จะรับประทานอาหารวันละกี่มื้อ ควรจะแต่งงานอายุเท่าใด กำหนดความแตกต่างในด้านบุคลิกภาพของหญิงและชาย เป็นต้น

ลือชา ธรรมวินัยสถิต (2532) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของวัฒนธรรมไว้ ดังนี้

1. วัฒนธรรมเป็นเครื่องกำหนดเป้าหมายของชีวิตมนุษย์ กำหนดรูปแบบของครอบครัววางแผนในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก สร้างระบบการศึกษาอบรมให้เด็กมีความประพฤติที่ถูกต้อง กำหนดค่านิยมว่าอะไรดี ไม่ดี ผิด ถูก เป็นต้น

2. วัฒนธรรมเป็นเครื่องกำหนดความเข้าใจ เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ได้รับการอบรมสั่งสอนถ่ายทอดกันมา เมื่อมนุษย์พบเห็นสิ่งใดก็จะเกิดความเข้าใจได้ด้วยตนเองว่า สิ่งนั้นเป็นอะไร ทั้งนี้เพราะเคยได้รับการสั่งสอนแนะนำจากผู้ที่มีประสบการณ์มาก่อนนั่นเอง

3. วัฒนธรรมเป็นเครื่องกำหนดรูปแบบและลักษณะของสถาบัน สังคมแต่ละสังคมจะมีลักษณะเฉพาะของสถาบันแตกต่างกันไป เช่น สถาบันครอบครัวของสังคมหนึ่ง นิยมให้สมาชิกในครอบครัวอยู่รวมกันหลาย ๆ คน เช่น พ่อ แม่ ลูก ปู่ ย่า ตา ยาย มีลูกเขย ลูกสะใภ้ เข้ามาอยู่ร่วมด้วย แต่อีกสังคมหนึ่งนิยมอยู่กันตามลำพังพ่อ แม่ ลูก หากลูกแต่งงาน ก็จะแยกไปสร้างครอบครัวใหม่ที่อื่น เป็นต้น

4. วัฒนธรรมเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรม และพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์ในสังคมทั้งที่เป็นพฤติกรรมเปิดเผย(Overt Behavior) และพฤติกรรมที่ปกปิด (Covert Behavior) ตลอดจนสร้างแบบแผนความคิด ความเชื่อค่านิยม และถ่ายทอดสิ่งเหล่านี้ไปสู่สมาชิกใหม่ตั้งแต่เกิดทำให้สามารถพัฒนาบุคลิกภาพของตนให้มีลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคมได้

จากลักษณะและหน้าที่ของวัฒนธรรมที่กล่าวมาสรุปได้ว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์เป็นผู้สร้างสรรค์ ทำนุบำรุง ถ่ายทอด และเปลี่ยนแปลง อีกทั้งเป็นสิ่งที่มิอิทธิพลต่อมนุษย์ในการดำเนิน

ชีวิตที่ดีงาม ดังนั้นวัฒนธรรมจึงมีหน้าที่ทั้งในด้านกำหนดเป้าหมายของชีวิตและพฤติกรรมของมนุษย์ ให้อยู่ในสังคมและสิ่งแวดล้อมธรรมชาติได้อย่างมีความสุข ทำให้สังคมเกิดความสงบสุข

1.3 ประเภทของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของมนุษย์หรือการดำรงชีวิตของมนุษย์ จึงทำให้ผู้ที่สนใจแบ่งวัฒนธรรมออกเป็นหลายประเภทดังนี้

พระยาอนุমানราชชน (2515) กล่าวว่า โดยทั่วไปแล้วจะแบ่งประเภทของวัฒนธรรมอย่างกว้าง ๆ ได้ 2 ประเภท คือ

วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) ได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม อาคารที่อยู่อาศัย เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นต้น วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับวัตถุนี้มีความสำคัญแก่ชาติในการแสดงออกซึ่งรูปแบบที่เกี่ยวกับสิ่งก่อสร้างเป็นเครื่องแสดงถึงสัญลักษณ์ของชาตินั้น ๆ โดยเฉพาะความประณีตงดงามของศิลปกรรม สถาปัตยกรรมแต่ละสมัย สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องดึงดูดให้แก่ผู้พบเห็นให้รู้สึกยกย่องนับว่าเป็นสิ่งสำคัญในการเชิดชูเกียรติของชาติ

วัฒนธรรมทางจิตใจ (Non-material Culture) ได้แก่ ความคิด ความเชื่อถือ คีลธรรมจรรยา ขนบธรรมเนียมประเพณี และพิธีการต่าง ๆ นับว่ามีความสำคัญยิ่งแก่ชาติ เพราะเป็นการแสดงออกถึงแบบฉบับอันดีงามประจำชาติเป็นสิ่งที่ช่วยบรรเทาความวุ่นวายในสังคมให้ลดน้อยลงเพราะการประพฤติปฏิบัติของผู้จรรโลงวัฒนธรรมในชาตินั้น เป็นไปในแนวทางที่ดีงาม มีจรรยา มารยาท เชื้อเพื่อเชื้อแม่ซึ่งกันและกัน ชาติที่จะอยู่เป็นชาติได้และเจริญรุ่งเรืองจะต้องมีวัฒนธรรมทางจิตใจเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ พระยาอนุমানราชชน (2515) ยังได้แบ่งวัฒนธรรมออกตามแนววิชามนุษยวิทยา - วัฒนธรรมออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ สิ่งที่สนองความต้องการทางด้านร่างกายและจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต รวมทั้งเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ

2. สถาบันสังคมแบ่งออกเป็น

2.1 การจัดระเบียบครอบครัว (Family Organization) เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับจารีตประเพณี (Mores) อันเกี่ยวกับครอบครัว การแต่งงาน ตลอดจนการสืบสายโลหิต

2.2 การศึกษา (Education) เป็นการถ่ายทอดความรู้และวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม

2.3 โครงสร้างทางการเมือง (Political Structure) คือรูปแบบการปกครองเพื่อรักษาความเป็นปกติสุขของสังคม การร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาและการสาธารณูปโภคต่าง ๆ อันเป็นบริการแก่ส่วนรวม

3.จิตใจ หมายถึง สิ่งที่ทำให้ปัญญาและจิตใจเจริญงอกงาม ได้แก่ การศึกษาวิชาความรู้ อันบำรุงความคิดทางปัญญา ศาสนา จรรยา ศิลปะ วรรณคดี กฎหมาย และระเบียบประเพณี

4.สุนทรีย์ภาพ คือ ความเพลิดเพลินเจริญใจยามว่างจากภารกิจการทำงาน ซึ่งมีทั้งนาฏศิลป์ และศิลปะการเล่นต่าง ๆ

5.ภาษา เป็นเครื่องสำคัญในการสื่อสาร และการถ่ายทอดวัฒนธรรมของคนในสังคม
สุพัตรา สุภาพ (2534) ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมไว้ดังนี้

1. องค์กรวัตถุ (instrumental and symbolic objects) คือ วัฒนธรรมวัตถุที่สามารถสัมผัสจับต้องได้ และมีรูปร่าง เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ โรงเรียน โรงงาน ภาพเขียน เครื่องจักร สถานมหรสพ สนามกีฬา โบสถ์ วิหาร หอดูดาวและส่วนที่ไม่มีรูปร่าง เช่น ภาษาลักษณะในการติดต่อสื่อความหมาย หลักวิชาคำนวณ (ตัวเลข) มาตรา ชั่ง ตวง วัด

2. องค์กร (association or organization) หมายถึง กลุ่มที่มีการจัดอย่างเป็นระเบียบ หรือมีโครงสร้างอย่างเป็นทางการ มีการวางกฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับ และวัตถุประสงค์ไว้อย่างแน่นอน เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญที่สุดในสังคมที่ซับซ้อน เช่น ครอบครัว (กลุ่มที่เล็กที่สุด) สหพันธ์ กรรมกร ลูกเสือ สภากาชาด วัด สหประชาชาติ (องค์กรใหญ่ที่สุด) ฯลฯ โดยทั่วไปบุคคลที่มา ร่วมกันเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์บางอย่างและวัตถุประสงค์นั้นอาจจะเป็นเรื่องสำคัญหรือไม่ก็ได้

3. องค์กรพิธีการ (usage) เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยอมรับกันโดยทั่วไป เช่น พิธีกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่เรื่องการเกิด หนั้น แต่งงาน บวชนาค ตาย ปลูกบ้าน ขึ้นบ้านใหม่ ฯลฯ ซึ่ง ศาสนาก็มีอิทธิพลอยู่บ้างไม่มากนักน้อย รวมตลอดถึงพิธีการแต่งกายและรับประทานอาหาร เช่น เมื่อไปงานที่เป็นทางการของทางราชการ หญิงมักจะทำแต่งชุดไทย ชายก็แต่งชุดเต็มยศ หรือ การเลี้ยงดู อาหาร ปัจจุบันในงานต่าง ๆ ก็มักจะออกมาในรูปแบบเฟ้ ดินเนอร์ ชันโตก เป็นต้น โดย พิธีการ เหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามสภาพของสังคม

4. องค์กรมติ (concepts) หมายถึง ความเข้าใจ ความเชื่อ ความคิดเห็น ตลอดจนอุดมการณ์ต่าง ๆ เช่น ความเชื่อกรรมเป็นเครื่องชี้เจตนา ความเชื่อในเรื่องการมีผัวเดียวเมียเดียว (monogamy) ความเชื่อในเรื่องตายแล้วเกิดใหม่ ความเชื่อในเรื่องพระเจ้าองค์เดียว (monotheism) หรือหลายองค์ (polytheism) ตลอดจนอุดมการณ์ ทัศนคติ การยอมรับว่าสิ่งใดถูก หรือผิดสมควรหรือไม่ ซึ่งแล้วแต่กลุ่มชนใดจะใช้เป็นมาตรฐานในการตัดสิน หรือเป็นเครื่องวัดใน สภาพแวดล้อมของตน

2. วัฒนธรรมไทย

2.1 ตัวกำหนดลักษณะของวัฒนธรรมไทย

ณรงค์ เส็งประชา (2544) กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมของสังคมใด ๆ จะมีลักษณะอย่างไร ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการที่จะเป็นตัวกำหนด เช่น สังคมที่ตั้งอยู่ในอาณาบริเวณที่แห้งแล้ง สภาพธรรมชาติย่อมจะกำหนดลักษณะของเสื้อผ้า การแต่งกาย อาชีพ ลักษณะบ้านเรือน การตั้งบ้านเรือน องค์ประกอบสำคัญบางประการที่มีอิทธิพลต่อลักษณะของวัฒนธรรม เช่น สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สภาพแวดล้อมทางสังคม ฯลฯ ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อลักษณะของวัฒนธรรมไทย ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ พื้นภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ตำแหน่งที่ตั้ง ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อลักษณะของวัฒนธรรมดังนี้

ลักษณะพื้นภูมิประเทศ

สังคมไทยตั้งอยู่ในอาณาบริเวณพื้นที่ราบลุ่ม พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก ดังนั้น สังคมไทยจึงเป็นสังคมเกษตรกรรม ผู้คนส่วนใหญ่มีอาชีพทางการเกษตรและยังจะเป็นสังคมเกษตรอีกนาน แม้ว่าในปัจจุบันธุรกิจอุตสาหกรรมได้มีบทบาทมากขึ้น แต่ผู้คนส่วนใหญ่หรือประมาณ 70 เปอร์เซ็นต์ ก็ยังเป็นเกษตรกร

ลักษณะพื้นภูมิประเทศไม่ได้มีผลต่ออาชีพเท่านั้น แต่ยังมีผลต่อวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น ด้านการคมนาคม ถ้าพื้นภูมิประเทศแวดล้อมไปด้วยแม่น้ำ ลำคลอง การคมนาคมคงต้องอาศัยแม่น้ำลำคลอง ผูกแพต่อเรือเป็นพาหนะ

สังคมที่ตั้งอยู่ในอาณาบริเวณที่มีอากาศแตกต่างกัน ย่อมมีวัฒนธรรมแตกต่างกันไป สังคมไทยตั้งอยู่ในอาณาบริเวณที่มีอากาศร้อนจึงต้องสร้างวัฒนธรรมให้เหมาะกับสภาพแวดล้อม ดังจะพบได้จากเรือนไทย การแต่งกายแบบสมัยก่อนที่มีลักษณะเป็นการใช้ผ้าพันกาย รวมถึงการไม่ชอบสวมเสื้อ นอกจากนั้นสภาพภูมิอากาศย่อมมีอิทธิพลต่อลักษณะของวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ รวมทั้งศิลปะการแสดง จังหวะการรำรำ

ตำแหน่งที่ตั้ง

ตำแหน่งที่ตั้งของสังคมไทยอยู่ในตำแหน่งที่จะเป็นทางผ่าน เป็นศูนย์กลางการค้า ศูนย์กลางการคมนาคม ดอนเมือง ท่าเรือคลองเตย ท่าเรือสัตหีบ ตำแหน่งที่ตั้งของสังคมย่อมมีผลต่อการรับเอาวัฒนธรรมจากสังคมอื่น อันมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเดิมและการรับเอาวัฒนธรรมใหม่มาใช้

2. สภาพแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ สังคมหรือประเทศต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ สังคมไทยเพราะสังคมไทยมีการติดต่อสัมพันธ์กับสังคมต่าง ๆ ทำให้วัฒนธรรมจากสังคมต่าง ๆ แพร่กระจายเข้ามาและมีการรับเอามาใช้นำมาผสมผสานกับวัฒนธรรมไทย ติดต่อสัมพันธ์กับสังคม

ตะวันตก ทำให้สังคมไทยได้แนวความคิดทางการปกครองระบอบประชาธิปไตย ปรัชญาการศึกษา และระบบเศรษฐกิจ ซึ่งสังคมไทยได้รับเข้ามาและนำมาปรับใช้

3. ตัวสังคมนั้น ๆ เอง สังคมใดจะมีลักษณะวัฒนธรรมเป็นอย่างไรอาจขึ้นอยู่กับองค์ประกอบบางประการของสังคมนั้น ๆ

ผู้นำหรือผู้ปกครองสังคมมีโอกาสที่จะกำหนดลักษณะวัฒนธรรมของสังคมได้มาก การกำหนดเป้าหมายของสังคมก็เท่ากับเป็นการกำหนดลักษณะของวัฒนธรรม เช่น ถ้ามีเป้าหมายที่จะพัฒนาสังคมให้เป็นสังคมอุตสาหกรรมต้องเริ่มพัฒนาการศึกษาด้านการช่าง อุตสาหกรรมจัดเตรียมเครื่องมือ เครื่องจักร จัดตั้งโรงงานนำบุคลากรเข้าสู่กระบวนการผลิต วิถีชีวิตของผู้คนย่อมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ผู้คนย่อมจะต้องทำงานในโรงงานในห้องทำงาน ต้องทำงานเป็นช่วงเวลาที่แน่นอน ต้องรับผิดชอบงานเฉพาะอย่าง ต้องทำงานสัมพันธ์กันอย่างมีระบบ อย่างเป็นทางการ ฯลฯ แทนสภาพการทำงานและวิถีชีวิตแบบเดิม

2.2 ลักษณะของวัฒนธรรมไทย

วัฒนธรรมไทยได้รับการสร้างสรรค์จากคนไทยมาตั้งแต่โบราณและบางส่วนก็ได้รับมาจากสังคมอื่นนำมาใช้ทั้งหมดหรือนำมาเป็นบางส่วนหรือนำมาปรับปรุงดัดแปลงให้เหมาะสมสอดคล้องกับวัฒนธรรมเดิมเหมาะสมกับการใช้สอยและในที่สุดสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นก็คือวัฒนธรรมไทย

จากการพัฒนาวัฒนธรรมโดยลำดับอันเนื่องมาจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางสังคมและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติได้หลอมรวมวัฒนธรรมซึ่งมีลักษณะเฉพาะเป็นวัฒนธรรมไทยขึ้นมา โดยมีลักษณะเด่น ๆ ให้ปรากฏหลายอย่างซึ่ง ฦกรงค์ เสงี่ยมประชา (2544) ได้แบ่งไว้ ดังนี้

1. การมีพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ สังคมไทยรับเอาพุทธศาสนาเป็นวิถีชีวิตมาตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัย และแม้ว่าในระยะต่อมาสังคมไทยจะมีศาสนาและลัทธิศาสนาอื่นเข้ามาเผยแพร่แต่ผู้คนส่วนใหญ่ก็ยังคงเป็นพุทธศาสนิกชน จากสถิติของกรมการศาสนาเมื่อปี พ.ศ. 2534 พบว่ามีผู้นับถือพุทธศาสนา 94.63 เปอร์เซ็นต์

2. การมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สังคมไทยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขสืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน พระมหากษัตริย์มีบทบาทต่อสังคมไทยตลอดมา แม้ว่าในปัจจุบันพระมหากษัตริย์ทรงดำรงฐานะประมุขของประเทศ มีผู้รับสนองพระบรมราชโองการก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติประชาชนยังเห็นว่าพระมหากษัตริย์มีอำนาจ ประชาชนจงรักภักดีและเทิดทูนพระมหากษัตริย์

3. อักษรไทยและภาษาไทย ภาษาไทยประกอบด้วย ตัวอักษรและตัวเลขที่ใช้กันเพียงไม่กี่ชาติ จัดเป็นเอกลักษณ์ที่น่าภูมิใจในควมมีวัฒนธรรมเฉพาะของไทยซึ่งอีกหลายชาติไม่มี

4.ประเพณีไทย ประเพณีเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาเป็นสิ่งแสดงถึงวิถีชีวิตของคนไทยทั้งในอดีตและปัจจุบันว่ามีความเป็นมาและเป็นอยู่อย่างไร ประเพณีส่วนใหญ่ของไทยจะเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา นอกจากนั้นจะเกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตเป็นต้น

5.วัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ได้แก่ปัจจัย 4 คือ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย อาหาร และยารักษาโรค

6.ศิลปกรรมของไทย ศิลปกรรมเป็นวัฒนธรรมที่เกิดจากความพยายามของมนุษย์ในการที่จะปรุงแต่งสภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ให้สิ่งแวดล้อมน่าอยู่อาศัย สวยงาม รวมทั้งเป็นอาหารทางใจ วัฒนธรรมในด้านนี้ เช่น วรรณคดี ดนตรี จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม

7.จรรยาบรรณและจิตใจของคนไทย คนไทยมีลักษณะสุภาพอ่อนน้อมและรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ดี มีการแสดงความเคารพที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมของสังคมอื่น เช่น การยิ้มแย้มทักทายปราศรัย การไหว้ การถวายความเคารพพระมหากษัตริย์ เป็นต้น

8.การพักผ่อนหย่อนใจของคนไทย คนไทยชอบดำเนินชีวิตอย่างสบาย ๆ มีการพักผ่อนควบคู่กันไปกับการทำงาน การพักผ่อนของคนไทยแยกพิจารณาได้ 2 ประเภท คือ พักผ่อนนอกบ้านกับพักผ่อนในบ้าน การพักผ่อนหย่อนใจนอกบ้าน ได้แก่ การดูภาพยนตร์ ชมร้านสรรพสินค้า พักผ่อนหย่อนใจตามชายหาด ทัศนศึกษาสถานที่ต่าง ๆ สวนสาธารณะ การพักผ่อนหย่อนใจในบ้าน ได้แก่ การดูโทรทัศน์ อ่านหนังสือ เล่นกีฬา ทำสวนครัว ฯลฯ

2.3 ประเภทของวัฒนธรรมไทย

วัฒนธรรมแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ วัฒนธรรมทางด้านวัตถุและวัฒนธรรมทางด้านจิตใจ โดยจะต้องมีความสัมพันธ์กันในลักษณะเท่ากันวัฒนธรรมจึงจะเจริญงอกงามขึ้นได้

นอกจากนั้นวัฒนธรรมไทยยังแบ่งออกได้เป็น 6 ประเภท (ประภาพรรณ สุวรรณสุข,2524) ดังนี้

- 2.3.1 วัฒนธรรมด้านภาษา
- 2.3.2 วัฒนธรรมด้านมารยาท
- 2.3.3 วัฒนธรรมด้านการแต่งกาย
- 2.3.4 วัฒนธรรมด้านประเพณี พิธีทางศาสนา
- 2.3.5 วัฒนธรรมด้านศิลปกรรม
- 2.3.6 วัฒนธรรมด้านการแสดงและการละเล่น

2.3.1 วัฒนธรรมด้านภาษาและวรรณกรรม

1) ภาษาไทย

ภาษาเป็นเครื่องมือของการสื่อสาร ก่อให้เกิดความเข้าใจความหมายตรงกัน เป็นสื่อกลางในการสืบทอดและเป็นหลักฐานของวัฒนธรรม ทำให้สามารถศึกษาถ่ายทอดนำมาอนุรักษ์และสร้างสรรค์วัฒนธรรม เป็นมรดกทางสังคมสืบต่อมา อีกทั้งภาษาเป็นเอกลักษณ์ของชาติ นำความภาคภูมิใจมาสู่คนในชาติ ถือเป็นสมบัติของชาติที่ควรหวงแหนรักษาไว้มิให้เสื่อมสูญ

ประเทศไทยมีภาษาของตนเองโดยเฉพาะทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน เป็นภาษาประจำชาติ เรียกว่า ภาษาไทย ภาษาพูดใช้สื่อความด้วยการเปล่งเสียงหรือพูดกัน ส่วนภาษาเขียนใช้ตัวอักษรเป็นสื่อกลาง ใช้หลักไวยากรณ์เป็นหลักในการเขียนภาษาไทยมีลักษณะเฉพาะตัวเป็นภาษาที่มีระดับเสียงโดยการใช้วรรณยุกต์กำกับคือ มีเสียงวรรณยุกต์ 5 เสียง มีรูปวรรณยุกต์ 4 รูป คือ ไม้เอก โท ตรี และจัตวา กำกับบนอักษร ปัจจุบันมีอักษรใช้ 44 ตัว แบ่งออกเป็นอักษรสูง 11 ตัว อักษรกลาง 9 ตัว และอักษรต่ำ 24 ตัว มีสระ 28 รูป ซึ่งมีเสียงสระ 32 เสียง ประกอบคำโดยการนำเอาอักษรผสมกับสระ(สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2531)

2) วรรณกรรม

ประภาศรี สีหอำไพ (2538) ให้ความหมาย วรรณกรรม หมายถึง งานเขียน งานประพันธ์ที่ถ่ายทอดเป็นลายลักษณ์อักษรและด้วยวาจา รวมงานสร้างสรรค์ทางศิลปะที่ใช้ภาษาเป็นสื่อทุกเนื้อหาและรูปแบบ

บันลือ พฤษะวัน (2533) ให้ความหมาย วรรณกรรม หมายถึง งานเกี่ยวกับหนังสือที่จัดว่าอยู่ในเกณฑ์ดี โดยผู้เขียนต้องการที่จะสอน ชี้แนะแนวคิดต่างๆมายังผู้อ่านอย่างมีรูปแบบที่นิยมใช้กันส่วนหนึ่ง และมุ่งให้ความรู้ช่วยขยายประสบการณ์ของผู้อ่าน

สรุปได้ว่า วรรณกรรม หมายถึง งานประพันธ์ที่สร้างสรรค์ ถ่ายทอดเป็นลายลักษณ์อักษรและด้วยวาจาใช้ภาษาเป็นสื่อทุกเนื้อหาและรูปแบบ มุ่งที่จะสอนชี้แนะแนวคิดและให้ความรู้ขยายประสบการณ์

2.1) ประเภทของวรรณกรรม

คนไทยได้สร้างสรรค์วรรณกรรมไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ มากมาย ทุกยุค ทุกสมัย วรรณคดีเป็นพาหะสะท้อนให้ทราบสภาพความรู้สึกและอารมณ์ ความคิด ปรัชญา ค่านิยม สภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ตลอดจนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงต่าง ๆ ของประวัติศาสตร์ วรรณคดีไทยได้รับอิทธิพลต่อวรรณคดีรุ่นต่อ ๆ มา เช่นศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ซึ่งเป็นภาษาร้อยแก้วมีอิทธิพลต่อนักวรรณคดีและนักภาษาศาสตร์ หรือโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน

ในสมัยอยุธยาได้กลายเป็นแม่แบบของสมัยรัตนโกสินทร์ เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2531)

บันลือ พุททชะวัน (2533) ได้จำแนกประเภทของวรรณกรรมหรือวรรณคดี ไว้ 4 ประเภท ดังนี้

1. จำแนกตามชนิดของบทประพันธ์

1.1 ประเภทร้อยกรอง จำแนกออกเป็น โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย ซึ่งแต่ละชนิดยังมีรายละเอียดของแบบฉบับอีกมาก ร้อยกรองมีลักษณะบังคับสัมผัส กำหนดคำ วรรค ตอน หรือประโยค ตลอดจนเสียงสั้น เสียงยาว หรือเสียงวรรณยุกต์

1.2 ประเภทร้อยแก้ว คือ การเรียงคำโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยหลักที่ใช้ในร้อยกรองมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยโดยมักจะเป็นแบบรับสัมผัส ในสมัยรัตนโกสินทร์ได้เริ่มรับศิลปะการเขียนหนังสือตะวันตกเข้ามาใช้ เช่นการเขียนนวนิยาย เรื่องสั้น บทละครพูดและสารคดี เป็นต้น

2. จำแนกตามลักษณะการถ่ายทอด

2.1 ประเภทที่มีได้จารึกหรือบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นการเล่าขานขับร้องสืบต่อกันมา เช่นบทกล่อมเด็ก บทปลอบเด็ก บทเล่นของเด็ก นิทานพื้นเมือง เพลงชาวบ้าน ภาษิต ปริศนา และคำทาย เป็นต้น

2.2 ประเภทบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร มีการเขียนบันทึกไว้เป็นเรื่องราวหมวดหมู่ ได้แก่ นิทาน บทกลอน บทละคร บทเสภา เป็นต้น

3. จำแนกตามลักษณะเนื้อหา

การจำแนกแบบนี้ ยึดถือเอาแก่นของเรื่องไปไม่ได้ ขึ้นอยู่กับเนื้อหาที่ได้เรียบเรียงกันไว้ ก็อาจตั้งชื่อไว้อีกประเภทหนึ่ง เช่น

3.1 วรรณคดีศาสนา

3.2 วรรณคดีชนบประเพณี

3.3 วรรณคดีประวัติศาสตร์

3.4 วรรณคดีนิราศ

3.5 วรรณคดีการละคร

4. จำแนกตามลักษณะสาระประโยชน์

4.1 ประเภทปลูกฝังศีลธรรม ซึ่งไม่รวมเอาแบบเรียนที่ใช้สอนศีลธรรมโดยตรง แต่เป็นนิทานเรื่องราวที่สอนเด็ก หรือผู้อ่านทางอ้อม

4.2 ประเภทไม่ปลูกฝังแต่ก็ไม่ทำลายศีลธรรม เป็นกลาง ๆ ซึ่งจะเป็นบทความเรื่องราว ประเภทนี้มีไม่มากนัก

4.3 ประเภททำลายศีลธรรม ได้แก่ เรื่องราวที่ส่งเสริมความอาฆาตพยาบาทตามล้าง ตามผลาญ คล้ายบทภาพยนตร์ หนังสือทั้งหลาย เรื่องของคนชั่วๆ และอื่น ๆ

วรรณกรรมหรือวรรณคดีทั้งร้อยแก้วร้อยกรองใช้ถ้อยคำสละสลวยแฝงความหมาย ถ่ายทอดความคิด อารมณ์และจิตใจ ด้วยการใช้ภาษาเป็นสื่อ ตลอดระยะเวลาตั้งแต่สุโขทัยเป็นราชธานีมาจนถึงปัจจุบัน วรรณคดีไทยได้รับการสนับสนุนส่งเสริม อุปถัมภ์บำรุง ทั้งจากฝ่ายรัฐและประชาชนตลอดมา ในสมัยก่อนพระมหากษัตริย์และเจ้านายในราชสำนักจะเป็นผู้สนับสนุนส่งเสริมวรรณคดี ทั้งยังอุปถัมภ์ค้ำจุนขุนนางและข้าราชการที่ได้สร้างสรรคงานทางด้านนี้ไว้มากมาย หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 รัฐและประชาชนก็ยังไม่ให้การส่งเสริมและรักษาวรรณคดีสืบต่อมาทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่นโดยการจัดสัมมนาในหัวข้อต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสำนึกในความสำคัญของภาษาและเพื่อให้มีการใช้ภาษาที่ถูกต้อง การประกวดบทกวีนิพนธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง เป็นต้น นอกจากนี้ระบบการศึกษาของชาติก็ได้กำหนดการเรียนการสอนภาษาและวรรณคดีไทยไว้ในหลักสูตรด้วย (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2531) และกองษาเลข(Gonzalez, 1990) ได้เสนอว่าควรบูรณาการสอนเนื้อหาทางวัฒนธรรมในขณะสอนภาษา

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าภาษาและวรรณกรรมเป็นมรดกทางสังคม ช่วยถ่ายทอดวัฒนธรรมให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนและสังคมของชนชาติไทย เป็นเอกลักษณ์ของชาติที่น่าภาคภูมิใจ ประเทศที่ไม่สามารถรักษาความเป็นเอกภาพวัฒนธรรมทางภาษาได้ก็ย่อมไม่สามารถรักษาเอกลักษณ์ของชาติไว้ได้ ดังนั้นเราจึงควรศึกษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมทางภาษาและวรรณกรรมให้เจริญงอกงามและสืบทอดต่อไป

2.3.2 วัฒนธรรมด้านมารยาท

1) ความหมายของมารยาท

พระอภิปรัชญา (2530) ได้ให้ความหมาย มารยาท หมายถึง ระเบียบของสังคมอย่างหนึ่ง ซึ่งชาติจะกำหนดระเบียบตามสภาพของสังคมของตนมารยาทของแต่ละชาติจึงอาจเหมือนกันบ้าง แตกต่างกันไปบ้าง

ปิย มาลากุล (อ้างในสุพิศวง ธรรมพินธา, 2532) อธิบาย ความหมาย ของคำว่ามารยาทไทย คือ การแสดงอริยาบทต่าง ๆ ที่มีความสุภาพอ่อนน้อม ละเมียดละไมทั้งกริยา วาจาที่สุภาพเรียบร้อย รวมทั้งการแต่งกายที่มีระเบียบเหมาะสมกับกาลเทศะ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงออกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของคนไทย

พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530 ได้ให้ความหมาย มารยาท หมายถึง กริยาวาจาที่ถือว่าเรียบร้อย

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่ามารยาทคือ ระเบียบของสังคม ซึ่งจะกำหนดตามสภาพ

นี้คิดว่ามารยาทไทยนั้นล้ำสมัย แต่ถ้าคิดให้ดีแล้วจะเห็นว่าผู้ที่มีมารยาทที่ดีนั้นก็คือผู้ที่ปรับปรุงตนให้เหมาะกับเวลาและสถานที่ หรือกาลเทศะเป็นสำคัญ ฉะนั้นผู้ที่มีมารยาทก็คือผู้ที่ทันสมัยอยู่เสมอ

2) ความสำคัญของมารยาท

ในสมัยก่อน เด็กไทยจะได้รับการฝึกฝนเรื่องกริยามารยาทจากครอบครัว จากโรงเรียน ตั้งแต่อายุน้อย ไม่ว่าจะอยู่ในอริยาบถใด จะเป็น นั่ง เดิน ยืน หรือนอน ทุกท่ามีจุดมุ่งหมาย 2 ประการ คือ (ผะอบ โปษะกฤษณะ, 2530)

1. เพื่อประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติ

1.1 เป็นการเสริมบุคลิกลักษณะของตนเองให้เป็นผู้มีเสน่ห์ เป็นที่ชื่นชม นิยม หรือนับถือ แก่ผู้ได้พบเห็น ได้ติดต่อดำรง

1.2 ส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติมีสุขภาพดี เพราะท่วงท่าที่เป็นมารยาทอันดีงาม นั้นทำให้ร่างกายมีความสมดุลไม่เป็นสาเหตุของโรคภัยในภายหลัง

2. เพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม สังคมมีความสงบสุข ผู้ที่อยู่ในสังคมเดียวกันไม่ได้รับความเดือดร้อน

ในปัจจุบันนี้วิทยาการทางเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้า การคมนาคมติดต่อสื่อสาร สะดวกและรวดเร็ว วัฒนธรรมต่างประเทศจึงเข้ามามีบทบาทมากขึ้นจึงควรจรรงรักษาเอกลักษณ์ความเป็นไทยที่เหมาะสมกับสังคมไทยไว้โดยเฉพาะมารยาทไทย ดังนั้นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูควรส่งเสริมนักเรียนให้มีการฝึกมารยาทและปฏิบัติตนที่ดีในสังคม (กมล รอดคล้าย, 2525)

3) มารยาทในสังคมไทย

3.1) มารยาททางกาย เป็นการแสดงมารยาทแบบไทยในการแสดงอริยาบถต่างๆ เช่น การเดิน ยืน นั่ง กราบ ไหว้ การรับส่งของให้ผู้ใหญ่

3.2) มารยาทในการรับประทานอาหาร การรับประทานอาหารในงานใดๆก็ตาม ถือเป็นมารยาทที่ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องและพึงระวังเพื่อมิให้เกิดกรณีเก้อเขิน สร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองและเสริมสร้างบุคลิกภาพ

3.3) มารยาทในการพูด ถือเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง หลักในการพูด ต้องอย่าพูดมากจนกลายเป็นคนเพ้อเจ้อ หรือพูดกระทบกระทั่งผู้อื่น พูดพอสมควรด้วยน้ำเสียงที่น่าฟัง การพูดจาไม่หยาบคายและไม่พูดกระโชกโฮกฮาก

3.4) มารยาทในการฟัง การเป็นผู้ฟังที่ดีต้องให้เกียรติผู้พูด มีมารยาทในการซักถาม ไม่คุยกันขณะที่ฟังและไม่หัวเราะตลกขบขันเมื่อผู้พูดพูดผิดพลาด

มารยาทไทยอันมีมนวล อ่อนน้อม เหมาะสมกับกาลเทศะ เป็นที่ประทับใจ

ซักถาม ไม่คุยกันขณะที่ฟังและไม่หัวเราะตลกขบขันเมื่อผู้พูดพูดผิดพลาด

มารยาทไทยอันมีมนวล อ่อนน้อม เหมาะสมกับกาลเทศะ เป็นที่ประทับใจแก่ผู้พบเห็น เป็นสิ่งที่เด็กไทยควรได้รับการฝึกฝนและปฏิบัติเพื่อเป็นการรักษาวัฒนธรรมอันดีงามของไทยให้ดำรงไว้สืบไป

2.3.3 วัฒนธรรมด้านการแต่งกาย

การแต่งกายนอกจากจะเป็นเรื่องแสดงวัฒนธรรมแล้วยังแสดงถึงอุปนิสัย จิตใจ ธรรมเนียม ตลอดจนการศึกษาของบุคคลได้เป็นอย่างดี ดังนั้นหลักในการแต่งกายมีอยู่ 3 ประการ คือ

1. ความสะอาด เป็นเรื่องที่ต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษทั้งเครื่องแต่งกาย และร่างกายต้องสะอาด
2. ความสุภาพเรียบร้อย คือ การแต่งกายนั้นต้องอยู่ในลักษณะสุภาพ เรียบร้อย ไม่รุ่มร่ามหรือรัดตัวจนเกินไป สีสันทันไม่ฉูดฉาด
3. ความถูกต้องกาลเทศะ การแต่งกายให้ถูกต้องกาลเทศะเป็นเรื่องสำคัญมาก ผู้มีมารยาทดีย่อมเอาใจใส่เรื่องนี้เป็นพิเศษ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2539) ได้กำหนดหลักในการแต่งกายที่ถูกต้องตามวัฒนธรรมไว้ 3 ข้อ

1. การแต่งกายที่มีวัฒนธรรมนั้นต้องมีความเรียบร้อย พอดีกับตัว เมื่อสวมแล้วรู้สึกสบายไม่กั๊กวล
2. การแต่งกายที่มีวัฒนธรรมต้องมีความสะอาด
3. การแต่งกายที่มีวัฒนธรรมต้องมีความเหมาะสม

ชาติไทยนอกจากเป็นชาติที่มีการแต่งกายเป็นเอกลักษณ์ของตนแล้ว หากคนไทยแต่งกายได้ถูกต้องตามแบบวัฒนธรรมอีกก็จะช่วยส่งเสริมเอกลักษณ์ของชาติอีกทางหนึ่งด้วย

2.3.4 วัฒนธรรมทางประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา

พจนานุกรมภาษาไทยฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายคำ “ประเพณี” ว่า “ขนบธรรมเนียม แบบแผน”

ขนบ คือ ระเบียบแบบอย่าง

ธรรมเนียม คือ ที่นิยมใช้กันมา

รวมความแล้ว ประเพณี ก็คือ สิ่งที่คนส่วนใหญ่ในสังคมประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน เป็นที่ยอมรับและเป็นแบบแผนเดียวกัน (ณรงค์ เล็งประชา, 2539)

ส่วนความหมายของพิธีตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 กำหนดไว้ว่า พิธี หมายถึง งานที่จัดขึ้นตามลัทธิ เพื่อความขลัง เป็นแบบอย่างธรรมเนียมหรือการกำหนด

คอลลิโน (อ้างใน สมปราชญ์ อัมมะพันธ์, 2536) ให้ความหมายว่า พิธีกรรม(Ritual) คือการกระทำที่เป็นประเพณี ซึ่งมีรูปแบบเฉพาะสำหรับใช้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่มีกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์

สมปราชญ์ อัมมะพันธ์ (2536) ให้ความหมายว่า พิธีกรรมคือการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งตามค่านิยม ทศนคติ ความคิดและความเชื่อ โดยเข้าใจว่าการกระทำนั้นทำให้ได้รับประโยชน์ตามที่คาดหวัง ทำแล้วจิตใจเบิกบาน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า พิธี คือการกระทำที่มีรูปแบบ ประเพณีโดยทำตามค่านิยม ทศนคติ ความคิด ความเชื่อ เพื่อทำให้เกิดความสุข ความสบายใจ

ทั้งนี้ชาติไทยนับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ และจากสภาพสังคม ทศนคติ ค่านิยมและความเชื่อของคนในสังคมทำให้เกิดพิธีกรรมเพื่อสร้างความศรัทธา ขลังศักดิ์สิทธิ์ อีกทั้งเพื่อให้ได้รับความสุข ความสบายใจ พิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา วันสำคัญและประเพณีไทยจึงเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในวิถีชีวิตของคนไทย ในที่นี้จะขอกล่าวถึงพิธีทางศาสนาและพิธีกรรม วันสำคัญและประเพณีไทย ตามแนวความคิดของ กฤษณา วรชาสันต์และคณะ (2542) สมปราชญ์ อัมมะพันธ์ (2536) และสุภักดิ์ อนุกุล (2533) ดังนี้

1) พิธีในวันสำคัญทางศาสนาและประเพณีไทย

วันสำคัญทางศาสนาได้แก่ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษาและวันออกพรรษา ส่วนวันสำคัญทางประเพณีไทย ได้แก่ วันสงกรานต์และวันลอยกระทง ซึ่งพิธีกรรมทางศาสนาที่จัดขึ้นก็จะแตกต่างกันออกไปแต่โดยส่วนใหญ่แล้วสิ่งที่ชาวพุทธเราปฏิบัติคล้ายๆกันคือ การไปทำบุญ ตักบาตร ถวายสังฆทาน การเวียนเทียนรวมถึงการรับศีลและฟังธรรมเทศนา

2) พิธีทางศาสนา

2.1) พิธีตักบาตร คือ การเอาข้าวและกับใส่ลงไปในบาตรของพระภิกษุสามเณร จะตักเป็นประจำทุกวันหรือเฉพาะวันพระหรือวันเกิดของตนก็แล้วแต่ศรัทธา และกำลังทรัพย์ของตน การทำบุญตักบาตรเป็นหน้าที่ของพระพุทธศาสนิกชนประการหนึ่ง เป็นการช่วยสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา

2.2) พิธีสวดมนต์ไหว้พระ การสวดมนต์ไหว้พระเป็นการทำให้สงบระลึกถึงพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ และแผ่เมตตาต่อสัตว์โลกทั้งปวง ชาวพุทธจึงมีที่บูชาประจำบ้าน ซึ่งมีพระพุทธรูป กระจ่างรูป เชิงเทียน 1 คู่ แจกันดอกไม้สด 1 คู่

2.3) พิธีถวายสังฆทาน สังฆทานคือ ทานที่ถวายแด่พระสงฆ์ มิได้เจาะจงภิกษุรูปใดรูปหนึ่งโดยเฉพาะ

2.3.5 วัฒนธรรมด้านศิลปกรรม

ศิลปะ เป็นงานสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่มีคุณสมบัติทางความงาม (Artistic creativity) ซึ่งผลงานศิลปะทั้งมวล เป็นการถ่ายทอด ความรู้สึก ความคิด ความฝัน ความประทับใจ อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างของผู้สร้างงานให้ปรากฏออกมาอย่างเด่นชัด เพื่อให้ผู้อื่นรับรู้และชื่นชมได้ ซึ่งเป็นผลงานที่มีทั้งรูป 2 หรือ 3 มิติ ซึ่งหมายถึง เป็นวัตถุที่เป็นขึ้น เป็นอัน สามารถจับต้องได้ มีอยู่ 4 สาขา คือ 1) จิตรกรรม 2) ประติมากรรม 3) สถาปัตยกรรม 4) ศิลปะพื้นบ้าน หรือศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน (พยูร โมสิกรัตน์, 2532) ดังนี้

1) งานจิตรกรรม งานจิตรกรรมทั่วไปจะเป็นทัศนศิลป์ประเภท 2 มิติ ประกอบด้วยภาพเขียน ลายเส้น ภาพเขียนระบายสี ภาพที่สร้างขึ้นด้วยกรรมวิธีอื่น ๆ เช่น การติดปะ การพัน การพิมพ์ ฯลฯ ที่มีลักษณะ เป็นภาพ 2 มิติ คือมีความกว้างและความยาว ไม่มีความหนาและความลึกจริง ๆ หากมีความลึกก็เป็นการลวงตาให้เห็นว่าลึก (Illusive dimension) แต่ก็มีงานจิตรกรรมส่วนหนึ่งที่มีลักษณะ 3 มิติจริง ๆ หรือบางส่วนจะมีลักษณะ ก้ำกึ่งกันเพราะมีความหนา แต่ไม่ถึงกับให้กลายเป็นรูปทรง 3 มิติ ทำให้แยกแยะการวินิจฉัยได้ว่า จะจัดเป็นงานประติมากรรมหรือจิตรกรรม

2) งานประติมากรรม งานประติมากรรม คืองานทัศนศิลป์ประเภท 2 และ 3 มิติ ประกอบด้วยภาพ ฉลุ ภาพแกะ รูปปั้น รูปหล่อ รูปจำหลัก และรูป 2 หรือ 3 มิติ ที่ทำขึ้นโดยกรรมวิธีอื่น ๆ อาทิการปะเชื่อมโลหะ การประติตด้วยกระดาษ ฯลฯ โดยทั่วไปผลงานประติมากรรมจะเป็นรูป 3 มิติ คือมีระยะส่วนกว้าง ระยะส่วนยาว และส่วนหนาหรือส่วนลึกที่เป็นจริง แต่ก็มีบางส่วนที่มีมิติด้านลึก ไม่มีความหมายหรือไม่ทำให้เกิดเป็นมิติที่ 3 ขึ้น คือภาพฉลุและภาพแกะเป็นรอยหรือร่องลึก และบางส่วนมิติที่ 3 ไม่เป็นจริงตามที่ตาเห็น คือมีการลวงตาดคล้ายงานจิตรกรรม แต่มีส่วนความเป็นจริงอยู่บ้างนั่นคือ งานประติมากรรมประเภทนูนต่ำ (Low relief) และประติมากรรมประเภทนูนสูง (High relief)

3) งานสถาปัตยกรรม เป็นงานศิลปกรรมประเภทงานก่อสร้าง มีรูปทรงเป็น 3 มิติ คือมีระยะความกว้าง ระยะความยาว และระยะความสูง งานสถาปัตยกรรม ยังมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับที่ว่างอย่างมาก ทั้งที่ว่างภายในตัวสถาปัตยกรรมนั้นและที่ว่างโล่งภายนอก ผลงานสถาปัตยกรรมถ้าจำแนกตามความสำคัญของที่ว่างจะได้เป็น 2 ชนิด คือชนิดสถาปัตยกรรมปิด (Closed Architecture) หมายถึง งานสถาปัตยกรรมประเภทที่ให้ความสำคัญแก่ที่ว่างภายในน้อย คือเป็นสถาปัตยกรรมที่ไม่มุ่งประโยชน์ใช้สอยภายใน เช่น พระปรางค์ เจดีย์ อนุสาวรีย์ต่าง ๆ ฯลฯ กับชนิดสถาปัตยกรรมเปิด (Open Architecture) หมายถึงสถาปัตยกรรมที่ให้ความสำคัญแก่ที่ว่างภายใน มุ่งประโยชน์ใช้สอยภายในสถาปัตยกรรมนั้น ๆ ได้แก่ เรือน โบสถ์ วิหาร อาคาร สำนักงานต่าง ๆ เป็นต้น

4) งานศิลปะและหัตถกรรมพื้นบ้าน (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2532) งานศิลปะและหัตถกรรมพื้นบ้านของไทยนั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตในสังคมเกษตรกรรมของไทยมาช้านาน เป็นทั้งเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งผลิตที่สร้างขึ้นเพื่อซื้อขายแลกเปลี่ยนกันในกลุ่มชน และซื้อขายแลกเปลี่ยนกับปัจจัยที่จำเป็นที่มาจากต่างถิ่น นอกจากนี้บางกลุ่มชนยังมีความสามารถ มีความชำนาญในการผลิตหัตถกรรมบางประเภทเป็นพิเศษ จนผลิตเป็นอาชีพเสริมหรือผลิตเป็นอาชีพหลักเป็นรายได้เลี้ยงครอบครัว

2.3.6 วัฒนธรรมทางการแสดงและการละเล่นของไทย

1) การแสดง

ศิลปการแสดง เน้นงานสร้างสรรค์ด้านสุนทรียภาพที่ต้องแสดงออกหรือบรรเลง จึงหมายรวมถึง นาฏศิลป์ และดนตรี

1.1) นาฏศิลป์ (ประภาศรี สีหอำไพ, 2538) หมายถึง การแสดงบทฟ้อนรำและการแสดงเรื่องเพื่อความบันเทิงสนุกสนานในแบบทำรำเนื้อเรื่อง รวมทั้งดนตรีที่ประกอบการแสดงที่ทำให้เพิ่มความสนุกสนานยิ่งขึ้น นาฏศิลป์ในที่นี้จะหมายรวมถึง การระบำ รำฟ้อน การแสดงเป็นเรื่องราว โขน ละครและการรำวงซึ่งเป็นการละเล่นพื้นบ้าน

1.2) ดนตรีเป็นภาษาสากลที่มนุษย์ทุกชาติทุกภาษาสามารถสัมผัสได้ แต่จะได้รายละเอียดลึกซึ้ง เพียงใด ขึ้นอยู่กับภูมิหลังและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ดนตรีโดยทั่วไปแล้วมีคุณมากกว่าโทษ ดนตรี เป็นเครื่องบำรุงขวัญ บำรุงจิตใจ เป็นยารักษาโรคทั้งกายและจิต เป็นเพื่อนยามทุกข์ ยามเหงา จะสร้างความสามัคคี เป็นสื่อแห่งความรัก ในบ้านเมืองของเรามีเพลงอยู่ 2 ประเภท คือ เพลงไทยและเพลงฝรั่ง หลายคนอาจแยกเพลงไทยไว้หลายอย่าง คือ เพลงไทยเดิม เพลงไทยสากล เพลงลูกทุ่ง เพลงกล่อมลูก เพลงปลุกใจ (พูนพิศ อมาตยกุล, 2539) รวมถึงเพลงพื้นบ้าน โดยแยกตามลักษณะของเพลง และสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดเป็นเสียงดนตรีฟังไพเราะขึ้น คือเครื่องดนตรี

เครื่องดนตรีของไทยแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม คือ เครื่องดีด เครื่องสี เครื่องตีและเครื่องเป่า เครื่องดีด คือ เครื่องดนตรีที่ใช้สายขึงให้ตึงและใช้วิธีดีดสายให้เกิดเสียง เช่น พิณ ซึง กระจับปี่ และจะเข้ เครื่องสี ก็มีสายและคันชัก เช่น ซอด้วง ซออู้ ซอสามสาย และสะล้อ เครื่องตี แบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 เครื่องตีทำด้วยไม้ ได้แก่ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม กรับ เสดภา ฯลฯ กลุ่มที่ 2 เครื่องตีที่ทำด้วยโลหะ ได้แก่ ฆ้องทุกชนิด ระนาดเอกเหล็กและทุ้มเหล็ก มโหระทึก ฉิ่ง ฉาบ เป็นต้น กลุ่มที่ 3 เครื่องหนัง ได้แก่ กลองทุกประเภท และ เครื่องเป่า ที่นิยมในวงดนตรีไทย ได้แก่ ปี่และขลุ่ย นอกจากนี้เป็นเครื่องดนตรีพื้นเมืองเช่น แคน ปี่ซอ ปี่อ้อ เป็นต้น (พูนพิศ อมาตยกุล, 2529)

วงดนตรีไทยมีหลายประเภท เช่น วงเครื่องสาย ซึ่งมีทั้งเครื่องสายวงเล็ก เครื่องสายเครื่องคู่ เครื่องสายประสมและเครื่องสายปี่ชวา วงมโหรี ซึ่งมีมโหรีเครื่องเล็ก มโหรีเครื่องคู่ มโหรีเครื่องใหญ่ และวงปี่พาทย์ ซึ่งมีปี่พาทย์เครื่องห้า วงปี่พาทย์เครื่องคู่ วงปี่พาทย์เครื่องใหญ่ วงปี่พาทย์ไม้แข็ง วงปี่พาทย์ไม้นวม วงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ วงปี่พาทย์มอญ และวงปี่พาทย์นางหงส์ เป็นต้น นอกเหนือไปจากนี้ ก็มีวงขับไม้ และวงเครื่องประโคม ซึ่งใช้ในพระราชพิธีต่าง ๆ

2) การละเล่นของเด็กไทย

การละเล่นของเด็กไทยนั้น เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่อยู่ในท้องถิ่นต่างๆ ของประเทศไทย และสืบทอดกันมาในวิถีชีวิตของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่ง ผะอบ ไปชะกะฤษณะและคณะ (2522) ได้กล่าวถึง

2.1) ลักษณะของการละเล่นของเด็กไทย แบ่งได้ดังนี้

2.1.1) การละเล่นของเด็กไทย มีทั้งลักษณะเฉพาะที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของไทยและลักษณะที่เป็นสากล ซึ่งเด็กชาติ ๆ นิยมเล่นเหมือน ๆ กันมีทั้งการละเล่นประเภทกลางแจ้งและประเภทในร่ม

2.1.2) วัสดุที่ใช้ในการละเล่น มักเป็นวัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นที่อยู่อาศัย เช่น ไม้ไผ่ ก้านกล้วย หูก้า และเมล็ดผลไม้ต่าง ๆ เป็นต้น

2.1.3) เด็ก ๆ ชอบเล่นกันเป็นหมู่คณะ มีการกำหนดกฎเกณฑ์ หรือกติกาการเล่นขึ้นอย่างเป็นระเบียบถือเป็นแบบแผนสืบทอดต่อกันมา

2.1.4) การละเล่นบางอย่างมีบทร้องประกอบ ทำให้เด็กสนุกสนานไปกับจังหวะ และเสียงสัมผัสคล้องจองเป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กไปพร้อม ๆ กับพัฒนาการด้านอื่น ๆ นับว่ามีคุณค่าทางด้านภาษา

2.1.5) เด็กไทยปัจจุบันไม่ค่อยรู้จักการละเล่นของเด็กไทยสมัยก่อนหากไม่มีการอนุรักษ์ไว้การเล่นอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของไทยอาจสูญหายไปอย่างน่าเสียดาย

2.2) คุณค่าของการละเล่นของเด็กไทย

2.2.1) คุณค่าทางด้านวัฒนธรรม ตามความหมายของวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึงลักษณะที่แสดงถึงความมั่งคั่ง ความเป็นระเบียบเรียบร้อยความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ เด็ก ๆ ก่อนที่จะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่จนสามารถทำหน้าที่พลเมืองดีของชาติได้นั้น จะต้องมีการฝึกฝนในการเล่นต่าง ๆ มาแล้วไม่มากก็น้อย โดยการละเล่นต่าง ๆ เริ่มต้นด้วยลักษณะที่เป็นธรรมชาติก่อนเช่น การวิ่งเล่น การเคลื่อนไหวร่างกายในอิริยาบถต่าง ๆ การเก็บชิ้นส่วนของพืชและที่พบเห็นใกล้ตัวในธรรมชาติมาใช้เป็นของเล่น ต่อมาการเล่นเหล่านั้นก็มีวิวัฒนาการคลี่คลายขยายตัวจากลักษณะง่าย ๆ ตามธรรมชาติมาเป็นลักษณะซับซ้อนขึ้น มีการ

รับเอาการเล่นของเด็กชาติอื่น ๆ ที่ได้คบหาสมาคมกันเข้ามาประปนอยู่ในการเล่นของเด็กไทยด้วย แสดงว่ามีความเจริญงอกงามไปตามกาลเวลาและแสดงถึงลักษณะของความเจริญงอกงามปรากฏอยู่ในการเล่นเหล่านั้น อย่างชัดเจน หากมองในแง่ความเจริญงอกงามในตัวเด็ก ก็เห็นชัดว่าการเล่นต่าง ๆ ส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ปัญญา อารมณ์ และสังคม

2.2.2) คุณค่าด้านสังคม การเล่นของเด็ก บทร้องประกอบการเล่น ตลอดจนสิ่งต่าง ๆ ที่เด็ก ๆ ใช้เป็นของเล่นสะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยมและความเชื่อของคนไทยในสมัยก่อนได้เป็นอย่างดี

2.2.3) คุณค่าด้านภาษาในการสื่อสาร

2.2.3.1) บทร้องและเจรจาโต้ตอบประกอบการเล่นของเด็กไทย เป็นที่น่าสังเกตว่า บทร้องและบทเจรจาโต้ตอบนั้นมีคุณค่าในการสื่อสารอยู่มาก กล่าวคือ ทำให้เด็ก ๆ ได้คุ้นเคยกับคำที่ใช้เรียกชื่อ หรือที่ใช้บอกกริยาอาการต่าง ๆ เป็นการช่วยให้เด็กได้มีพัฒนาการทางภาษาโดยไม่รู้ตัว เด็กจะชอบฟังคำที่มีเสียง คล้องจองกัน เพราะชวนให้จำง่าย และเมื่อร้องเล่นบ่อย ๆ เข้าก็จะได้ฝึกทักษะทางภาษาไปในตัว ส่วนในบทเจรจาโต้ตอบนั้น ก็เป็นคำถามคำตอบสั้น ๆ มีเนื้อความเป็นเรื่องเป็นราว เป็นคำพูดในชีวิตประจำวันบ้าง ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างการเล่น แม่จู้ ธิษฐานสาร มะลิลอกต้อกแต๊ก อะไรโนโถ เป็นต้น

2.2.3.2) การใช้ภาษาในการเล่นที่ไม่มีบทร้องรองรับในการเล่นที่ไม่มีบทร้องประกอบ เด็กก็มีโอกาสได้ฝึกทักษะทางภาษาตามสมควร เช่น การเล่น เป็นพ่อ แม่ การเล่นขายของ การเล่นตุ๊กตา ในการเล่นเหล่านี้เด็กจะแต่งบทขึ้นเอง เช่น การพูดเลียนแบบพ่อ พูดกันบ้าง พูดซื้อขายสิ่งของ พูดกับตุ๊กตา การที่เด็กได้มีโอกาสพูดตามสถานการณ์สมมติ ดังนี้ กระตุ้นให้เด็กได้ใช้ความคิด และสามารถแสดงความคิดออกมาเป็น คำพูดได้อย่างเป็นเรื่องเป็นราว หรืออย่างสมเหตุสมผล จึงนับว่าการเล่นต่าง ๆ เหล่านี้ได้ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาของเด็กไทยเป็นอย่างดี

2.3) ประเภทของการเล่น

ฉวีวรรณ คูหาภิรมย์ (อ้างถึงใน วงเดือน สุวรรณศิริ ,2539) ได้ศึกษาและจัดแบ่งการเล่นของไทย ตามวิธีของ โรเบิร์ต(Robert) ไว้ 16 ประเภท ดังนี้

1. ประเภทการเล่นท่าย เช่น หัวก้อย โพงพาง
2. ประเภทการนับ เช่น จำบักยม ของจังหวัดอุบลราชธานี
3. ประเภทการกระโดดเชือก อาจเล่นคนเดียวหรือหลายคนก็ได้

4. ประเภทชอนหา เช่น ชอนหา แข่งเรือคนของจังหวัดสมุทรสงคราม แข่งเรือด้วยวิธีชอนหาของจังหวัดสุพรรณบุรี
5. ประเภทการปรับ เช่น ลูกช่วง กาฟักไข่ ชักเย่อ ชีผ้าส่งเมือง
6. ประเภทไล่จับ เช่น มอญชอนผ้า ตีจับ วิ่งเปรี้ยว กุ๊กกินหาง โพงพาง ตำรวจจับขโมย เสือกินวัว
7. ประเภทใช้ลูกบอล เช่น ลิงชิงบอล ตะกร้อ
8. ประเภทคัดออก เช่น รี ๆ ข้าวสาร
9. ประเภทกระโดดข้าม เช่น เสือข้ามห้วย ต้องเต ตากระโดด
10. ประเภทตลก เช่น ปิดตาตีปี่ ปิดตาตีหม้อ ต่อหาสัตว์
11. ประเภทกระดาดดินสอ เช่น เสือตกถัง จูนางเข้าห้อง
12. ประเภทความแม่นยำ เช่น สะบ้า คล้องช้าง ตัดเม็ดมะขาม ลงหลุม
13. ประเภทเกี่ยว เช่น เพลงพวงมาลัย เพลงยั่ว เพลงเรือ เพลงช้อย
14. ประเภทไม้ เช่น ไม้หนึ่ง อั้งัด
15. ประเภทสำหรับเด็ก เช่น ตบแผละ จ้ำจี้ แมงมุมขยุ่มหลังคา จับปูดำ โยกเยก
จ๊ะเอ๋ อี๋นึ่งตุงนัง
16. ประเภทร้องเพลง เช่น ระบาย รำแคน รำโทน รี ๆ ข้าวสาร เข่งแก๊งกอย โพงพาย จ้ำจี้

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการแบ่งประเภทการเล่นของไทย ตามแบบของ โรเบิร์ต นั้นได้รวมการเล่นของเด็กกับการละเล่นของผู้ใหญ่เข้าด้วยกันและการเล่นบางอย่างสามารถจัดอยู่ในประเภทต่าง ๆ ได้หลายประเภท เช่น จ้ำจี้ จัดอยู่ได้ทั้งในประเภทสำหรับเด็กเล็กและร้องเพลง รี ๆ ข้าวสาร อยู่ในประเภทคัดออกและประเภทร้องเพลง เป็นต้น

ประเทือง คล้ายสมบุญ (2531) แบ่งการละเล่นตามลักษณะผู้เล่นไว้ 3 ลักษณะ

คือ

1. การเล่นเดี่ยว เป็นการเล่นที่มีผู้เล่นคนเดียวเล่นได้ เช่น เล่นหมากเก็บ กระโดดเชือก เช่น ตู๊กตา วาดรูป บ้านของเล่น ตีวงล้อ เดินกะลา เป็นต้น
2. การเล่นเป็นฝ่าย เป็นการเล่นที่ผู้เล่นสองฝ่าย อาจมีจำนวนเท่ากันหรือไม่เท่ากันก็ได้ ผลัดกันเป็นตามกติกา เช่น เล่นเตย ตาเข่ง ตีจับ ลูกช่วง ตีไก่ ไม้หนึ่ง เป็นต้น
3. การเล่นเป็นหมู่ เป็นการเล่นที่มีผู้เล่นหลายคน ไม่จำกัดจำนวนมากบ้างน้อยบ้างก็ได้ เช่น เสือตบตูด กาฟักไข่ มอญชอนผ้า ลิงชิงหลัก หม่าขับห่าน กุ๊กกินหาง เป็นต้น

สรุปได้ว่า การแสดงและการละเล่น เป็นกิจกรรมอันดับแรก ที่ทำให้ชาวบ้าน
ได้รับความบันเทิง ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นสภาพชีวิต และความเป็นอยู่ ตลอดจนขนบธรรมเนียม
ประเพณีของชาวบ้าน

3. กระบวนการถ่ายทอดและการรับวัฒนธรรม

เมื่อวัฒนธรรมคือระบบสัญลักษณ์ที่สมบูรณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นและไม่ใช้ระบบที่เกิดขึ้นเอง
โดยสัญชาตญาณก็ย่อมมีความหมายว่า วัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์ต้องเรียนรู้ และจะต้องมีการถ่าย
ทอดวัฒนธรรม การถ่ายทอดวัฒนธรรมที่เห็นได้เด่นชัดที่สุดคือ การที่พ่อแม่สอนลูกว่าอะไรควรทำ
อะไรไม่ควรทำ ในสังคมไทยพ่อแม่สอนให้ลูกไหว้ผู้ที่อาวุโสกว่า การสอนในลักษณะนี้นอกจากจะ
เป็นการสอนเรื่องพฤติกรรมแล้วยังเป็นการถ่ายทอดระบบสัญลักษณ์ด้วย นอกจากนี้การที่พ่อแม่
สอนให้ลูกทำอาหารไทย ก็เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมไทยเหมือนกัน การถ่ายทอดวัฒนธรรมก็คือ
การสอนให้คนรุ่นหลังรู้ถึงระบบสัญลักษณ์ของสังคมซึ่งได้เคยตกลงกันไว้ว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง
การที่สมาชิกในสังคมเห็นพ้องต้องกันว่าควรจะทำเป็นวิธีการประพฤติปฏิบัติแบบใดนั้น
การตกลงกันในรายละเอียดต่างๆ เรื่อง ข้อตกลงคือการกำหนดหลักใหญ่ๆ กำหนดแนวความคิดที่
สำคัญไว้ เมื่อทุกคนรู้ถึงหลักใหญ่ๆ นี้แล้วก็จะประพฤติ ปฏิบัติได้ง่ายขึ้น หลักที่สมาชิกของสังคมใช้
ยึดถือเป็นแนวประกอบกาประพฤติก็คือบรรทัดฐานและค่านิยม

เนื่องจากว่าวัฒนธรรมคือระบบสัญลักษณ์ ซึ่งสมาชิกของสังคมตกลงกันว่าจะใช้ร่วมกัน
มนุษย์ที่อยู่กันคนละสังคมก็ย่อมจะมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เพราะในเมื่อต่างกลุ่มต่างตกลงกัน
เอง ข้อตกลงของแต่ละกลุ่มก็ย่อมจะไม่เหมือนกันและวัฒนธรรมของสังคมจึงไม่เหมือนกัน อาจจะมี
มีบางส่วนที่คล้ายกันและบางส่วนที่เหมือนกัน แต่เมื่อรวมเป็นระบบสัญลักษณ์แล้วพบว่าสังคมที่
ต่างกันจะมีวัฒนธรรมที่ต่างกัน

จะเห็นได้ว่าการถ่ายทอดวัฒนธรรมในสังคมเดียวกัน คือการสืบทอดวัฒนธรรมในแนวตั้ง
จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ในกระบวนการเรียนรู้ที่พ่อแม่อบรมสั่งสอนลูก ส่วนการถ่ายทอด
วัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งไปสู่สังคมหนึ่งเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมในแนวนอนและเป็นการที่
สังคมหนึ่งยอมรับวัฒนธรรมของสังคมอื่น โดยที่ฝ่ายรับวัฒนธรรมใหม่และละทิ้งวัฒนธรรมของตัวเอง
บางส่วน และทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมจนทำให้สูญเสียเอกลักษณ์เดิมไป (อมรา
พงศาพิชญ์, 2537)

นิคม ทาแดง(2523) ได้กล่าวถึงสถาบันของสังคมที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้
แก่สมาชิกของสังคมจากอดีตจนถึงปัจจุบันไว้ดังนี้

1. ครอบครัว ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดของสังคมถือเป็นสถาบันที่มีความใกล้ชิด
ชิดและเป็นสถาบันแรกของสมาชิกในชุมชนในการถ่ายทอดวัฒนธรรม

2. ศาสนา ศาสนาจะต้องสอนให้สมาชิกของสังคมเป็นบุคคลที่มีศีลธรรม จริยธรรมและค่านิยมในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง

3. โรงเรียน โรงเรียนได้รับมอบหมายจากสังคมให้ทำหน้าที่โดยตรงในการถ่ายทอดวัฒนธรรมอย่างมีระบบและมีมาตรฐานมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับสถาบันทางสังคมอื่นๆ

4. สถาบันอื่นๆของสังคม อันได้แก่ สื่อมวลชนต่างๆ โดยเฉพาะในปัจจุบันสื่อมวลชนมีอิทธิพลอย่างมากต่อสมาชิกในสังคมในการเรียนรู้วัฒนธรรม เพราะสื่อมวลชนถ่ายทอดวัฒนธรรมได้เร็วกว่าสื่ออื่นๆ

จะเห็นได้ว่าโรงเรียนเป็นสถาบันที่ได้รับการคาดหวังและศรัทธาจากสังคม ในการปลูกฝังและถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนรุ่นหลัง ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนจึงควรมีการสอดแทรกเรื่องวัฒนธรรมในการจัดกิจกรรม โดยเน้นให้เด็กได้ปฏิบัติจริง

4. วัฒนธรรมที่ควรสร้างสรรค์และส่งเสริม

มนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาก็เพื่อแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ การสร้างวัฒนธรรมอาจตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลและความเหมาะสมต่างๆซึ่งก็ช่วยให้สังคมเจริญขึ้น แต่ถ้าสร้างวัฒนธรรมบนพื้นฐานของความเชื่อแบบไม่มีเหตุผล วัฒนธรรมนั้นๆก็อาจไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควรและอาจเสื่อมความนิยมหรือสูญหายไป ในที่สุด ลักษณะของวัฒนธรรมเช่นนี้ไม่ควรส่งเสริมไม่ควรอ้างไว้ แต่ถ้าเป็นวัฒนธรรมที่เราสร้างขึ้นมาแล้วใช้ประโยชน์ยังเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมก็ควรที่จะอ้างหรือส่งเสริมพัฒนานำมาใช้ต่อไป

สังคมไทยควรจะได้มีการสร้างสรรค์วัฒนธรรมขึ้นใช้เองและรวมทั้งรับเร่งพัฒนาวัฒนธรรมที่มีอยู่ให้เจริญรุดหน้า

สังคมไทยขณะนี้ คุณภาพประชากรมีความพร้อมพอสมควร ในด้านการที่จะสร้างสรรค์วัฒนธรรมทางวัตถุ แต่ยังขาดความพร้อมในเรื่องการสร้างสรรค์วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ วัฒนธรรมควรได้รับการสร้างสรรค์ตลอดเวลา เพราะสิ่งแวดล้อมอาจเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นตัวช่วยแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ ณรงค์ เล็งประชา (2539) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมไทยที่ควรอ้างส่งเสริมให้มีการปฏิบัติกันต่อไป ได้แก่

วัฒนธรรมทางวัตถุที่ควรส่งเสริม เช่น

- ที่อยู่อาศัยแบบเรือนไทย
- อาหารการกินที่ปรุงง่ายแต่มีคุณภาพ
- การใช้สิ่งของเครื่องใช้ที่ผลิตโดยคนไทย
- แต่งกายแบบไทย

วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุที่ควรส่งเสริม เช่น

- ความกตัญญู ความซื่อสัตย์ และคุณธรรมทางศาสนาที่เหมาะสม
- สัจธรรมของพระพุทธเจ้าที่ว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้นย่อมมีเหตุ และถ้าขจัดเหตุได้ ผลนั้นๆ ก็จะไม่เกิด” ซึ่งควรปลูกฝังไว้ในจิตใจของคนไทย
- การแสดงความเคารพแบบไทย
- ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2544) ได้กล่าวถึงในร่างแผนวัฒนธรรมแห่งชาติในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2545-2549) เกี่ยวกับวัฒนธรรมที่ควรส่งเสริม มีดังนี้

- ยิ้มแย้ม แจ่มใส
- คิดเป็นอิสระ ช่างคิด ช่างประดิษฐ์
- การปรับตัวรับของใหม่ เดินสายกลาง ไม่ชอบความรุนแรง
- ป้องกันสภาพแวดล้อม

ส่วนวัฒนธรรมที่ไม่พึงปรารถนา มีดังนี้

- ขาดการช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน
- อื้อราษฏร์บังหลวง
- ขาดวินัย ความรับผิดชอบและการทำงานเป็นทีม
- มั้กง่าย
- ฟุ่มเฟือย
- ยกย่องยอมรับคนรวยและมีอำนาจ
- การขายตัวของอาชีพหญิงบริการ
- ละทิ้งคุณค่าประเพณีเดิม
- การเชื่องมง่าย

5. การศึกษากับการถ่ายทอดวัฒนธรรม

การศึกษา เป็นกระบวนการทางสังคมกระบวนการหนึ่งที่สามารถถ่ายทอดเนื้อหาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ทศนคติ กฎเกณฑ์ของสังคม ค่านิยม ความคิด ความเชื่อ รวมทั้งพฤติกรรมของมนุษย์ในรูปแบบต่างๆ สิ่ง que การศึกษาถ่ายทอดนี้ก็คือ วัฒนธรรมนั่นเอง ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการในการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมให้แก่ผู้เยาว์ ต่อมา มีการตั้งโรงเรียนขึ้นเพื่อทำหน้าที่โดยตรงในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ต่างๆให้แก่เยาวชน การที่โรงเรียน

กลายเป็นหน่วยงานสำคัญในการให้การศึกษาและการถ่ายทอดวัฒนธรรมนั้น อาจสืบเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการคือ

1. การศึกษาทุกระดับมีจุดมุ่งหมายในการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมให้แก่ผู้เรียน ดังจะเห็นได้จากความมุ่งหมายในแผนการศึกษาแห่งชาติและความมุ่งหมายในหลักสูตรระดับต่างๆ
2. วิชาการต่างๆที่เล่าเรียนอยู่ในสถานศึกษามีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมเกือบทั้งหมด เช่น ภาษา ประวัติศาสตร์ ศิลปะ วรรณคดี หรือขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ
3. ครูผู้สอนที่อยู่ในสถานศึกษาระดับต่างๆ นอกจากจะถ่ายทอดเนื้อหาวิชาแล้ว ยังอบรมสั่งสอนและปลูกฝังให้ผู้เรียนมีกิริยา มารยาท ทักษะคติที่ถูกต้องดีงาม รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านวัฒนธรรมให้แก่ผู้เรียนอีกด้วย
4. ชีวิตในสถานศึกษา สามารถหล่อหลอมให้ผู้เรียนมีแบบแผนของความคิดและการกระทำที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของสังคมได้ทุกขณะ

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า เครื่องมือที่ใช้ในการเผยแพร่วัฒนธรรมใหม่ๆหรือวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ได้ดีที่สุดคือ การศึกษา ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือของการเผยแพร่วัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ด้วย

นิคม ทาแดง(2523) ชี้ให้เห็นว่า การศึกษานอกจากจะทำหน้าที่เผยแพร่วัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปให้แก่สังคม บางครั้งการศึกษายังเป็นตัวการหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมให้แก่สังคมอีกด้วย กล่าวคือ การศึกษาเป็นตัวการที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรคสิ่งใหม่ทางวัฒนธรรมให้แก่สังคม เป็นแหล่งผลิตวัฒนธรรมใหม่ๆและเผยแพร่สิ่งที่ได้สร้างสรรคนี้ให้แก่สังคมภายนอก ดังที่ จอร์จ (George อังถึงใน สุวรรณ ฤทธิมนตรี,2535) กล่าวว่า “การศึกษา คือกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม (Enculturation)ซึ่งเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้ผู้เยาว์เข้าสู่วิถีชีวิตในสังคมที่เขาเป็นสมาชิกอยู่” นอกจากนี้ เอกวิทย์ ณ ถลาง (2532) ได้กล่าวถึง บทบาทของการศึกษาในการสืบทอดและปรับปรุงวัฒนธรรม ให้ทันสมัย สรุปได้ดังนี้ การศึกษาเป็นเครื่องมือในการปรับปรุงและพัฒนาวัฒนธรรม ภารกิจหลักของการศึกษาคือ การถ่ายทอดวัฒนธรรม (Cultural Tranmission)

อย่างไรก็ตามสถานศึกษาก็ควรที่จะมีแนวทาง และวิธีการที่ชัดเจนในการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่เยาวชนและประชาชนในท้องถิ่น เพื่อที่จะให้ได้ผลโดยสมบูรณ์ แนวทางดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

1. การสอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทย เช่น ภาษา หน้าที่พลเมือง ศิลธรรม ฯลฯ ไม่ควรสอนแต่ภาคทฤษฎีอย่างเดียว ควรเน้นการปฏิบัติจริงด้วย เพื่อฝึกให้ผู้เรียนรู้จักสังเกต คิดเปรียบเทียบ วิพากษ์วิจารณ์ และเลือกปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องและดีงาม จนกลายเป็นนิสัย เช่น ความรับผิดชอบ การเคารพกฎหมาย การตรงต่อเวลา ฯลฯ

2. ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรม เช่น การการจัดตั้งชุมนุมหรือศูนย์วัฒนธรรมในสถานศึกษา การนำนักเรียนไปทัศนศึกษาเพื่อชมศิลปะและมรดกทางวัฒนธรรมในสถานที่ต่างๆ

3. ตรวจสอบแทรกวัฒนธรรม (โดยเฉพาะจริยธรรม) ไว้ในการเรียน การสอนของทุกวิชา เพื่อให้นักเรียนได้เห็นแบบอย่างหรือมีประสบการณ์ตรง

4. ครูต้องทำตัวเป็นแบบอย่างและเข้าร่วมกิจกรรมกับนักเรียน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาแก่ผู้เรียนว่าสิ่งที่เขาได้รับการอบรมสั่งสอนนั้น เป็นสิ่งที่เหมาะสมและมีคุณค่าควรแก่การปฏิบัติ

5. ร่วมมือกับชุมชนในการส่งเสริมวัฒนธรรม เช่นการจัดงานประเพณีต่างๆ การเผยแพร่วัฒนธรรมใหม่ที่มีประโยชน์สำหรับชีวิตประจำวัน

6. ศึกษา วิจัย เพื่อให้ทราบแก่นแท้ของวัฒนธรรม ทั้งในแง่ที่มา ความหมาย คุณค่าหรือประโยชน์ แล้วเผยแพร่ให้แก่ประชาชนทราบ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องอันจะนำไปสู่ความภาคภูมิใจและความเชื่อมั่นที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและพัฒนาวัฒนธรรมนั้นๆ ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

วิบูลย์ แซ่มชื่น (2526) ได้เสนอแนวทางพัฒนาวัฒนธรรมของชาติในโรงเรียน สรุปได้ดังนี้

1. การจัดตั้งองค์กรในโรงเรียน อาจจัดตั้งในรูปของคณะกรรมการ เช่น คณะกรรมการ จริยธรรมโรงเรียนซึ่งมีหน้าที่ส่งเสริมเผยแพร่วัฒนธรรมหรือแนวปฏิบัติในโรงเรียน

2. สร้างบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้เป็นวัฒนธรรมที่พึงปรารถนา การมีแบบอย่างที่ดีทางวัฒนธรรมให้นักเรียนปฏิบัติในโรงเรียนมีความสำคัญอย่างยิ่ง

3. การจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมหรือหอวัฒนธรรมในโรงเรียนซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของศูนย์เล็กๆ

4. การจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝัง อบรมพัฒนาและส่งเสริมเผยแพร่วัฒนธรรม อาจทำได้โดย การจัดกิจกรรมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา จัดกิจกรรมพิเศษต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย

5. การสอนและการให้ปฏิบัติศีลธรรม จริยธรรมซึ่งครูทุกคนต้องถือเป็นหน้าที่ที่จะปฏิบัติร่วมกัน

6. การกำหนดแบบแผนการทำกิจวัตรประจำวัน เพื่อเป็นการกระตุ้นและส่งเสริมวัฒนธรรมไทยให้แก่นักเรียน

เฉลา เวชเดช (2539) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทในการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามการรับรู้ของครูฝ่าย

กิจกรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาบทบาทที่ปฏิบัติจริงในการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการปฏิบัติบทบาทในการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยทุกด้าน บทบาทที่โรงเรียนทุกขนาดเคยปฏิบัติมากที่สุดคือ บทบาทด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย รองลงไปคือ บทบาทด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ส่วนบทบาทที่โรงเรียนปฏิบัติกันน้อยที่สุดคือ บทบาทด้านการเผยแพร่ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย

ปัญหาและอุปสรรคที่พบคือ งบประมาณไม่เพียงพอ วัสดุ อุปกรณ์ไม่เพียงพอ ขาดการประสานงานที่ดีพอ

ชิต แก้วเพ็ง (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดพิษณุโลกในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้าน

ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของโรงเรียนที่กระทำมากที่สุดในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้านคือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูเป็นแบบอย่างที่ดีพร้อม ชักชวนให้เด็กปฏิบัติตาม ครูส่วนใหญ่นำวัฒนธรรมพื้นบ้านมาสอดแทรกในในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต สำหรับบทบาทของผู้บริหารในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้าน คือ ศึกษาและรวบรวมวัฒนธรรมพื้นบ้านจากเอกสาร ส่วนวิธีการเผยแพร่ ใช้วิธีเสนอแนะให้ครูผู้สอนนำความรู้เรื่องวัฒนธรรมมาสอดแทรกในมวลประสบการณ์ต่างๆ และจัดตั้งกลุ่มผู้สนใจขึ้นภายในโรงเรียนและเชิญชวนประชาชนที่สนใจมาร่วมกลุ่ม

สิทธิชัย ธาดานิติ (2529) ได้เสนอแนะวิธีการถ่ายทอดและพัฒนาวัฒนธรรมในโรงเรียนไว้สรุปได้ดังนี้

1. ปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนวิชาต่างๆที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยด้วยการให้ความรู้ทางทฤษฎีและให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง
2. ในการเรียนการสอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เห็นและสัมผัสกับศิลปวัฒนธรรมไทยตลอดจนได้ร่วมกิจกรรมในการส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมไทย
3. ครูต้องพยายามเข้าใจนักเรียนและลงไปคลุกคลีกับกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อสร้างความเชื่อถือและศรัทธาและโน้มน้าวใจให้เด็กหันมาสนใจกิจกรรมวัฒนธรรม
4. สถานศึกษาควรจัดกิจกรรมต่างๆที่เป็นการส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมไทยโดยให้นักเรียนและประชาชนได้มีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมไทย
5. ครูต้องศึกษา ค้นคว้า และวิจัยวัฒนธรรมไทยเพื่อทราบแก่นสารเนื้อหาแห่งของวัฒนธรรมด้านต่างๆ แล้วนำมาสั่งสอนอบรมเด็ก

บทบาทของสถานศึกษาในการถ่ายทอดวัฒนธรรมนี้จะได้ผลดีถึงถ้าปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน แต่เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน บางครั้งยังมีการขัดแย้งกันอยู่ เช่นการปลูกฝังเรื่องระเบียบวินัยในโรงเรียน แต่สถาบันครอบครัวหรือสื่อมวลชน ยังคงชักจูงใจให้เยาวชนพุ่งเพื่อ สิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการส่งเสริมวัฒนธรรมซึ่งควรจะปรับให้สอดคล้องกันต่อไป (ชีรวัดณ์ นิจนตร, 2528)

กล่าวโดยสรุป การศึกษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่คนในสังคม ดังนั้นจุดมุ่งหมายของการศึกษาจึงเป็นไปเพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมเป็นสำคัญ การจัดการศึกษาจึงต้องจัดให้สอดคล้องกับกับวัฒนธรรมอันเป็นมรดกของชาติ สถาบันการศึกษาหรือโรงเรียนจะต้องจัดการเรียนการสอนและอบรมให้ผู้เรียนได้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรโดยโรงเรียนจะต้องจัดกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียนหลายรูปแบบเพื่อการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย

6. การเรียนรู้ทักษะทางสังคมและวัฒนธรรมของเด็กอนุบาล

เด็กวัยอนุบาลเป็นวัยที่มีอายุ 3-5 ปี ซึ่งเป็นวัยที่ใกล้ชิดกับบุคคลที่อยู่ใกล้ตัวเด็ก อันได้แก่บุคคลในครอบครัว พ่อ แม่ พี่น้อง ดังนั้นสังคมที่บ้านจึงมีความสำคัญต่อเด็กเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งวัยนี้เป็นวัยที่เริ่มเข้าโรงเรียน สังคมในโรงเรียนจึงมีอิทธิพลต่อตัวเด็กเช่นกัน ซึ่งการเรียนรู้ทักษะทางสังคมและวัฒนธรรมของเด็กในวัยนี้ ประภาพรรณ สุวรรณสุข (2526) ได้กล่าวว่า เด็กวัยอนุบาลมีการเรียนรู้ทางสังคมดังนี้

1. การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เป็นการเรียนรู้ที่เด็กได้รับมาจากสภาพแวดล้อมโดยการกระทำ การรับรู้ และการพบเห็น เป็นต้น ประสบการณ์ตรงที่เด็กได้รับจากสิ่งแวดล้อมของเขานั้นมีผลต่อการเรียนรู้ของเด็กอย่างมาก และต่อการสร้างเสริมสิ่งต่าง ๆ ที่ดี ให้แก่เด็ก เช่น ค่านิยม ความเชื่อ และลักษณะนิสัยที่ดีทางสังคม การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงนี้ สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเด็ก คือ การให้แรงเสริมทางบวก และการลงโทษ

2. การเรียนรู้จากการบอกเล่า การเรียนรู้ของเด็กวัยอนุบาลนอกจากการเรียนรู้โดยการมีประสบการณ์ตรงแล้ว เด็กวัยอนุบาลยังสามารถที่จะเรียนรู้ได้จากการบอกเล่าของบุคคลต่าง ๆ หรือการบอกเล่าจากหนังสือ ซึ่งการเรียนรู้แบบนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการเรียนรู้ทางอ้อม เนื่องจากเด็กไม่ได้มีประสบการณ์ตรงต่อสิ่งเหล่านั้น ตัวอย่าง เช่น การที่ครู บอกเด็กว่า "อย่าพูดปด เพราะจะทำให้เป็นเด็กที่ไม่น่ารัก และไม่มีใครเชื่อถือ" พร้อมกับยกตัวอย่างประกอบ เพื่อให้เด็กได้ทราบแน่ชัดว่าการพูดปดนั้นไม่ดี ด้วยการเล่านิทาน เรื่อง "เด็กเลี้ยงแกะ" และในขณะที่เล่าอาจจะนำภาพมาให้เด็กดูด้วยก็จะช่วยทำให้เด็กเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งไซเดรอ (Ziegler) และอีมานส์ (Emans) (อ้างถึงใน ประภาพรรณ สุวรรณสุข, 2526) ได้พบว่า การที่เด็กได้รับการบอกเล่า เรื่องราวต่าง ๆ

นั้น ช่วยทำให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ ด้วยการนำเอาเรื่องนั้น มาแสดงละคร และสามารถทำให้เด็กเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ได้ดีอีกด้วย

การเรียนรู้จากการบอกเล่า มีลักษณะคล้ายคลึงกับการเรียนรู้จากการสังเกตจากตัวแบบ แตกต่างกัน คือ การเรียนรู้จากการบอกเล่า นั้นเด็กจะสร้างภาพพจน์ขึ้นในสมองของตนแทนที่จะได้เห็นตรงจากตัวแบบที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง แต่ในบางครั้งครูไม่สามารถที่จะจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงได้ ครูก็อาจจะเลือกใช้วิธีการบอกเล่าแทน ซึ่งเรื่องที่จะนำมาเล่าให้เด็กฟังนั้น จะต้องเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก สนุกสนาน แต่ก็มีข้อที่ให้ความรู้แก่เด็กด้วย

3. การเรียนรู้จากการสังเกต พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกส่วนใหญ่ นั้น อาจกล่าวได้ว่าเกิดจากการเรียนรู้ จากการสังเกตตัวแบบนั่นเอง ซึ่งในระยะแรกเด็กจะเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ที่อยู่ใกล้ตัว ได้แก่ พ่อ แม่ หรือญาติพี่น้องนั่นเอง จากนั้นเมื่อเด็กเริ่มเข้าสังคมก็รู้จักที่จะเลียนแบบตามพฤติกรรมของบุคคลที่เขาสนใจนั้น ซึ่งเด็กจะเรียนรู้ได้เร็วกว่าการที่ไม่มีตัวแบบ แนวความคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้จากการสังเกตนั้น พัฒนาโดยนักจิตวิทยา คือ แบนดูรา และต่อมา คือ วอลเตอร์ (ซูรางค์ ไคว้ตะกุล, 2536) ทั้งแบนดูราและวอลเตอร์ ได้อธิบายว่าการเรียนรู้จากการสังเกตนี้ จะเกิดขึ้นได้จะต้องมีตัวแบบที่ทำให้เด็กเกิดความสนใจที่จะสังเกตเสียก่อน ซึ่งตัวแบบจะต้องมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับพฤติกรรมของผู้สังเกตนั่นเอง เมื่อเด็กสนใจตัวแบบแล้ว เขาก็มีแนวโน้มที่จะลอกเลียนแบบพฤติกรรมนั้น นอกจากนั้น สิ่งที่ตัวแบบอาจจะทำให้เด็กเกิดความ สนใจได้ อาจจะเป็นเพศ สภาพแวดล้อม ความมีชื่อเสียง และจำนวนของตัวแบบ เป็นต้น ซึ่งหากให้เด็กเห็นตัวแบบบ่อย ๆ และเป็นประจำ ตลอดจนมีการเสริมแรงที่ เหมาะสมเด็กก็สามารถที่จะจำ แบบอย่างพฤติกรรมนั้น ๆ ได้ดียิ่งขึ้น

นอกจากนี้ สมโภชน์ เขียมสุภาษิต (2537) ได้กล่าวถึงการพัฒนาการการเรียนรู้ทางสังคม ดังนี้

1. การจัดเงื่อนไขนำ (Manipulation of Antecedents) ซึ่งเทคนิคนี้มีความเชื่อว่าเด็กนั้นมีทักษะทางสังคมที่ต้องการให้แสดงออกอยู่แล้ว เพียงแต่ว่าเด็กยังไม่แสดงออกมา ทั้งนี้เพราะว่าเด็กยังสับสนและไม่สามารถแยกแยะได้ว่าเงื่อนไขใดควรจะแสดงพฤติกรรมใด เนื่องจากเมื่อแสดงพฤติกรรมแล้วอาจไม่ได้ผลกรรมบวก ดังนั้น ถ้าเราสามารถจัดเงื่อนไขให้ชัดเจนว่า เด็กควรจะแสดงพฤติกรรมใดในเงื่อนไขใด ก็จะทำให้เด็กได้มีโอกาสเพิ่มทักษะทางสังคมมากขึ้น

2. การจัดผลกรรม (Manipulation of Consequences) เทคนิคนี้มุ่งเฉพาะการเสริมแรงบวก เท่านั้น ซึ่งก็มีความเชื่อว่าเด็กนั้นมีทักษะทางสังคมอยู่แล้ว เพียงแต่ขาดการเสริมแรงที่เหมาะสม จึงควรที่จะจัดการเสริมแรงที่เหมาะสมแก่เด็ก ได้แก่ เทคนิคการเสริมแรงทางสังคม (Social reinforcement) และเบี้ยขรรคกร (Tokens Economy)

3. การใช้ตัวแบบ (Modeling) ซึ่งมาจากทฤษฎีของ แบนดูรา โดยการที่เด็กสังเกตตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสม ทั้งตัวแบบที่มีชีวิตจริง(Live model) และตัวแบบสัญลักษณ์(Symbolic model) ตัวแบบสัญลักษณ์นั้นมีลักษณะเหมือนตัวแบบ เพียงแต่ว่าต้องเสนอผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น วีดิทัศน์ ภาพยนตร์ และหนังสือ เป็นต้น ซึ่งนิยมใช้มากกว่าตัวแบบที่เป็นชีวิตจริงเนื่องจากสะดวกและควบคุมสภาพแวดล้อมได้ดีกว่า เทคนิคตัวแบบนี้มีประสิทธิภาพอย่างมากในแง่การสร้างเสริม ระวังและพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็ก ซึ่งหากมีการใช้ร่วมกับเทคนิคอื่น ๆ เช่น การใช้วิธีพูดแนะนำพร้อมทั้งเสนอตัวแบบและมีการให้ข้อมูลป้อนกลับเมื่อผู้สังเกตทำตาม เป็นต้น

4. การใช้เทคนิคผสมผสาน ซึ่งได้นำเอาหลาย ๆ เทคนิคมารวมกัน และจัดเป็นโปรแกรมต่าง ๆ ประสิทธิภาพของโปรแกรมก็ขึ้นอยู่กับเทคนิคการพัฒนาทางสังคมที่นำมาใช้เป็นหลักและการรวมเทคนิคต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ย่อมจะส่งผลดีกว่าการใช้เทคนิคใดเทคนิคหนึ่งอย่างเดียว

จากที่กล่าวมาอาจจะสรุปได้ว่า การเรียนรู้ทักษะทางสังคมและวัฒนธรรมของเด็กวัยอนุบาล เด็กจะเรียนรู้ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม การเรียนรู้โดยทางตรง คือ การที่ครูหรือผู้ปกครองบอกเล่า หรือสั่งสอนโดยบอกตรง ๆ ว่า สิ่งไหนดี ควรปฏิบัติ สิ่งไหนไม่ดี ไม่ควรปฏิบัติและการเรียนรู้ทางอ้อมนั้น เด็กจะสังเกตและเลียนแบบจากบุคคลที่อยู่รอบ ๆ ตัว ซึ่งการเรียนรู้ทักษะทางสังคมและวัฒนธรรมนี้ หากได้นำมาจัดให้เด็กได้มีประสบการณ์ ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ก็สามารถปลูกฝังทักษะทางสังคมและวัฒนธรรมได้ เป็นอย่างดี

7. การปลูกฝังวัฒนธรรมและการจัดประสบการณ์เพื่อการปลูกฝังวัฒนธรรม

การจัดประสบการณ์เพื่อการปลูกฝังวัฒนธรรมให้แก่เด็กวัยอนุบาลนั้นนับว่า มีความสำคัญมาก เพราะเด็กวัยอนุบาลเป็นวัยทองสำหรับการพัฒนาทางด้านบุคลิกภาพทั้งด้านสังคมและลักษณะนิสัยต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมด้วย ตามแนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวกับการปลูกฝังวัฒนธรรม คือ ส่งเสริมให้เด็กมีคุณธรรมจริยธรรม มีความรัก ชื่นชม และภูมิใจในศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่ดั่งงามของชาติ (คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2537)

สุพัตรา สุภาพ(2528) กล่าวถึงวิธีการปลูกฝังวัฒนธรรม 2 ลักษณะ คือ

1. การปลูกฝังโดยตรง (Direct socialization) เป็นการอบรมในรูปแบบที่ต้องการให้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนที่กลุ่มสังคมนั้นกำหนดไว้ ซึ่งการอบรมโดยตรงนี้ ช่วยให้บุคคลได้เรียนรู้อย่างแจ่มแจ้งพอควร เพราะเป็นการบอกว่าจะไรควรทำอะไรไม่ควรทำ อะไรผิดอะไรถูก ซึ่ง

นับว่าได้ผลต่อการพัฒนาเด็กมาก เนื่องจากมีการชี้ทางและแนะแนวทางให้ปฏิบัติอย่างจริงจังและเจตนา การอบรมโดยตรงนี้เรามักจะพบเห็นในหมู่ครอบครัว โรงเรียนและวัด เช่น ครอบครัวจะปลูกฝังในลักษณะการว่ากล่าว ดุด่า ตักเตือน ชมเชย เป็นต้น ส่วนโรงเรียนและวัดจะปลูกฝังวัฒนธรรมเป็นทางการมากกว่าครอบครัว เพราะมีการปลูกฝังเด็กจำนวนมาก จึงจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์ การอบรมแบบเป็นทางการ และเป็นการอบรมสั่งสอนโดยตรง

2. การปลูกฝังโดยอ้อม (Indirect socialization) เป็นการปลูกฝังที่ได้จากการเลียนแบบคนอื่นที่เด็กได้พบเห็นหรือผู้ที่ใกล้ชิด โดยบางครั้งเป็นการเลียนแบบที่เด็กไม่รู้ตัว เช่น เมื่อพ่อแม่พูดไม่ไพเราะเด็กก็จะพูดไม่ไพเราะด้วย นอกจากพ่อแม่แล้วบุคคลที่เด็กจะเลียนแบบได้อีก คือ กลุ่มเพื่อน ครู และ ผู้ที่เด็กชื่นชอบ

การจัดประสบการณ์เพื่อการปลูกฝังวัฒนธรรมในโรงเรียนนั้นมีกิจกรรมมากมายหลายรูปแบบที่สามารถสอดแทรกให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยด้านต่าง ๆ ดังที่ ชีววัฒน์ นิจนตร (2528) ได้เสนอแนวทางปฏิบัติในการปลูกฝังวัฒนธรรมให้แก่เด็กในโรงเรียนดังนี้

1. การสอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม เช่น ภาษา หน้าที่พลเมือง ศิลธรรม ฯลฯ ไม่ควรสอนแต่ทฤษฎีอย่างเดียว ควรเน้นการปฏิบัติจริงด้วย
2. ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ส่งเสริมวัฒนธรรม เช่น การจัดตั้งชุมนุม วัฒนธรรม การนำนักเรียนไปทัศนศึกษา เพื่อชมศิลปะและมรดกทางวัฒนธรรมในสถานที่ต่าง ๆ
3. ควรสอดแทรกวัฒนธรรม (โดยเฉพาะจริยธรรม) ไว้ในการเรียนการสอนของทุกวิชา โดยการใช้สื่อทัศนูปกรณ์เข้ามาช่วย เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นแบบอย่าง หรือมีประสบการณ์ตรง
4. ครูต้องทำตัวเป็นแบบอย่าง และเข้าไปร่วมกิจกรรมกับผู้เรียน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาแก่ผู้เรียน
5. ร่วมมือกับชุมชนในการส่งเสริมวัฒนธรรม เช่น การจัดงานประเพณีต่าง ๆ เป็นต้น
6. ศึกษาวิจัยเพื่อให้ทราบแก่นแท้ของวัฒนธรรม ทั้งในแง่ที่มา ความหมาย คุณค่าหรือประโยชน์ แล้วเผยแพร่ให้ประชาชนทราบ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องอันนำไปสู่ความภูมิใจ และความเชื่อมั่นที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมนั้นให้เกิดประโยชน์ต่อไป

กิติพงษ์ เทียมตระกูล (2530) ได้กล่าวถึง รูปแบบของการจัดกิจกรรมที่เน้นพัฒนาการทางศิลปวัฒนธรรม ดังนี้

1. การจัดนิทรรศการ ซึ่งประกอบด้วย การแสดงผลงานทางด้านศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ คือ
 - 1.1 การจัดป้ายนิเทศเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม
 - 1.2 การสาธิตวัฒนธรรมทางด้านความเป็นอยู่
 - 1.2.1 การจัดฉายภาพยนตร์ ฉายวิดีโอ ฉายสไลด์ที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม
 - 1.2.2 การแสดงการเล่นพื้นบ้านต่าง ๆ เช่น ดนตรี ฟ้อน รำ เซิ้ง เป็นต้น

1.2.3 การจัดแข่งขัน และประกวดเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม

1.2.4 การอภิปราย ใต้เวที ยอเวที เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม

2. กิจกรรมการตั้งชมรมต่าง ๆ

3. กิจกรรมการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกลุ่ม

กิตติพงษ์ เทียมตระกูล (2530) ได้กล่าวถึง กิจกรรมที่เน้นพัฒนาการทางจริยธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ดังนี้

1. การเล่านิทาน เล่าเรื่องจริง เล่าเหตุการณ์เกิดขึ้นเกี่ยวกับจริยธรรม เช่น นิทานเด็กเลี้ยงแกะ เป็นต้น ซึ่งเรื่องที่จะนำมาเล่าให้เด็กฟังจะต้องมีความเหมาะสมกับวัยของเด็ก

2. การแสดงบทบาทสมมติและการแสดงละคร เป็นการแสดงที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เป็นทั้งผู้แสดง ผู้ชม และประเมินผลตีชม ซึ่งจะสร้างความประทับใจและเร้าความสนใจของเด็กได้มากทางหนึ่ง

3. การนำนักเรียนไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การร่วมพิธีกรรมทางศาสนา เนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น ตักบาตรเทโว วันมาฆบูชา เป็นต้น

4. การอภิปราย เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้เกิดพัฒนาการทางด้านสติปัญญา

5. ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และผลงานของบุคคลสำคัญ บุคคลตัวอย่าง โดยรวบรวมจากหลาย ๆ แหล่ง

6. ศึกษาเปรียบเทียบผลดีและผลเสียของจริยธรรมและประเพณี ได้แก่ เรื่องความไม่รับผิดชอบ การบำเพ็ญประโยชน์ในวัดสำคัญของชาติ วัฒนธรรมประเพณีของไทยในอดีตกับปัจจุบัน เป็นต้น แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียเพื่อให้นักเรียนได้เห็น

7. จัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การอภิปราย ใต้เวที การเชิญวิทยากร จัดนิทรรศการ การประกวดต่าง ๆ

8. การประกาศชมเชย มอบรางวัล นับว่าเป็นการส่งเสริมให้ผู้ได้กระทำเกิดความภาคภูมิใจและปฏิบัติต่อไปยิ่งขึ้น

9. การบันทึกเกี่ยวกับตนเอง ในเรื่องของพฤติกรรมประจำวัน ความประทับใจและความรู้สึกที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีไทย

10. การรวบรวม จัดทำสมุดภาพ ที่เกี่ยวกับประเพณี และวัฒนธรรมต่าง ๆ

อัจฉรา ทองพลาย (2530) ได้เสนอแนะวิธีการถ่ายทอดวัฒนธรรมไทยด้วยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การนำสมุดภาพและวัสดุของจริงที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยมาใช้ประกอบการเรียนการสอน

2. ฉายภาพยนตร์ สไลด์ที่บันทึกภาพศิลปวัฒนธรรมไทยมาฉายให้นักเรียนชม

3. จัดนิทรรศการและแผ่นป้ายนิเทศเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยขึ้นในโรงเรียนเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางศาสนาและประเพณีต่าง

4. จัดให้นักเรียนไปทัศนศึกษา เพื่อชมงานเทศกาล งานประเพณีและงานหัตถกรรมพื้นบ้านในท้องถิ่น

5. จัดหาหนังสือ วารสารและสิ่งตีพิมพ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยไว้ในห้องสมุดโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนศึกษา ค้นคว้า

6. จัดทำรายการเสียงตามสายในเวลาพักกลางวัน

7. จัดอภิปราย โต้วาที่เกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรมไทย

8. จัดตั้งชุมนุมหรือศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมไทยขึ้นในโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมไทยมากขึ้น

9. เชิญผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมไทยมาเป็นวิทยากรบรรยายความรู้ให้แก่นักเรียน
ธีระพร อูวรรณโณ (2526) ได้กล่าวถึงแนวการจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังวัฒนธรรม ดังนี้

1. การเล่านิทาน ในการเล่านิทานนั้น สื่อที่ใช้ประกอบอาจเป็นหนังสือนิทานที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม หรืออาจเป็นรูปภาพ ภาพพลิก ภาพต่อ และหุ่นเชิด ต่าง ๆ ซึ่ง สื่อเหล่านี้ จะสร้างความสนใจของเด็กเป็นอย่างมาก นิทานที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมนั้นหากตัวละครในเรื่องเป็นเรื่องเป็นสัตว์ หรือเรื่องเกี่ยวกับเทพนิยายต่าง ๆ จะเป็นที่ชื่นชอบของเด็กมาก เด็กจะเรียนรู้วัฒนธรรมต่าง ๆ โดยที่เด็กได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินด้วย

2. การสอนโดยทันทีทันใดจากเหตุการณ์ปัจจุบัน ชาว หรือจากประสบการณ์ของเด็ก ซึ่งเมื่อครูพบว่าเด็กมีพฤติกรรมทางวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสม ครูก็จะสอน ตักเตือนโดยทันทีให้เด็กได้เข้าใจและมีพฤติกรรมในทางสร้างสรรค์ต่อไป หรือครูอาจจะถามเด็กให้เด็กเล่าถึงประสบการณ์ของเด็กเกี่ยวกับวัฒนธรรม หรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ชุมชน ท้องถิ่นของเด็กได้จัดขึ้น ซึ่งครูสามารถจะนำสิ่งเหล่านี้มาสอนให้เด็กได้เข้าใจถึงจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของกิจกรรมทางศาสนาเหล่านั้น การนำเรื่องที่เด็กมีประสบการณ์มาสนทนากับเด็กนี้ ทำให้เด็กอื่น ๆ ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและได้เรียนรู้ด้วย หรือครูสามารถนำข่าวและเหตุการณ์ต่าง ๆ มาสอนหรือสนทนากับเด็กก็ได้

3. การร้องเพลงประกอบท่าทาง เพลงที่ครูเลือกมาให้เด็กร้องควรมีทำนองหรือใช้เครื่องดนตรีไทยบรรเลง หรือควรมีเนื้อหาทางจริยธรรมสอดแทรกอยู่ หรือสามารถประกอบท่ารำง่าย ๆ ได้ เช่น เพลงรำวงปีใหม่ รำวงวันลอยกระทง เพลงไก่ เป็นต้น ซึ่งอาจใช้เพลงหลาย ๆ ลักษณะ เช่น เพลงกล่อมเด็ก เพลงไทย เพลงสากล เพลงลูกทุ่ง เพลงปลุกใจ เป็นต้น หรือดัดแปลงเพลงยอดนิยมให้มีเนื้อตรงกับเรื่องที่เราจะสอนได้ เมื่อร้องเพลงจบครูควรมีนำเด็กสนทนาต่อถึงเนื้อหา จังหวะ ที่มีอยู่ในเพลงด้วย

4. การเล่นเกมบทบาทสมมติ การเล่นเกมบทบาทสมมติทำได้หลายอย่าง เช่น เล่นสมมุติ โดยให้เด็กแต่ละคนสวมบทบาทต่าง ๆ กัน เล่นสมมุติกับตุ๊กตา หรือภาพตัดต่อ เช่น ภาพคน สัตว์ สิ่งของ เป็นต้น เรื่องที่นำมาให้เล่นสมมุติอาจเป็นเรื่องจากนิทาน ประสบการณ์ของเด็ก หรือเลียนแบบท่าทางสัตว์ต่าง ๆ หรือเป็นกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ก็ได้

5. การฉายภาพยนตร์ สไลด์ หรือ ภาพยนตร์ ให้เด็กดู เรื่องที่จะให้เด็กดู ควรเป็นเรื่อง ที่มีเนื้อหา จริยธรรมสอดแทรก เรื่องงานพิธีต่าง ๆ และควรเป็นสิ่งที่ครูประสงค์จะให้เด็กปฏิบัติตาม เมื่อดูเสร็จแล้วควรที่จะสนทนากับเด็ก ชี้แนะให้เด็กเข้าใจว่าควร หรือไม่ควรทำตาม

6. การใช้เกมเป็นสื่อในการสอน เกมเป็นสถานการณ์ในการสอนอย่างหนึ่งที่กำหนด กติกาการเล่น กำหนดกระบวนการเล่น เพื่อให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางอารมณ์ มีความสนุกสนาน ซึ่งมีทั้งที่เล่นเป็นกลุ่มและเล่นเดี่ยว การเล่นเกมจะเกิดทำให้เกิดการเรียนรู้ และสามารถช่วยให้ผู้ เรียนได้พัฒนาบุคลิกภาพของตนเองได้ การสอนโดยใช้เกมเป็นสื่อ นั้น ช่วยให้ครูและนักเรียนได้ แสดงออกซึ่ง ความสามารถ ความคิด และคุณธรรมในจิตใจของเด็กแต่ละคน

เกมที่ใช้ในการปลูกฝังวัฒนธรรมนอกจากจะเป็นเกมการศึกษาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ วัฒนธรรมแล้ว เกมการละเล่นพื้นบ้านต่าง ๆ ก็สามารถนำมาให้เด็กเล่นได้ ซึ่งเด็กจะได้รับการ พัฒนาจากการเล่นนั้น อีกทั้งเป็นการสอนให้เด็กได้เห็นถึงคุณค่าของเกมการละเล่นของไทยอีก ด้วย

7. การสาธิต หมายถึง การทำให้เห็น การทำให้ดู การชี้แนะให้ทำตามเพื่อนำไปสู่การ เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ซึ่งเด็กจะเรียนรู้ได้ดีกว่าการบรรยาย อธิบาย หรือการบอกเล่าของครู

การสาธิตในเรื่องของวัฒนธรรม ครูอาจจัดโดยสาธิตในเรื่องเกี่ยวกับมารยาทต่าง ๆ การ แสดงพื้นบ้าน การปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น แล้วให้เด็กได้ลองปฏิบัติตามที่ครูสาธิตซึ่ง เมื่อเด็กมีโอกาสได้แสดงด้วยตนเอง เด็กก็สามารถจะจำและปฏิบัติได้

นอกจากนี้ ประภาพรรณ สุวรรณสุข (2524) ได้เสนอวิธีการจัดกิจกรรมส่งเสริม วัฒนธรรมไทย ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านภาษาและวรรณกรรม

1.1) การจัดกิจกรรมทางด้านภาษา ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีภาษาไทยเป็นภาษา ประจำชาติ เพื่อใช้เป็นสื่อในการติดต่อสื่อสาร ดังนั้น ครูควรฝึกให้เด็กได้รู้จัก ใช้ภาษาให้ถูกต้อง ทั้ง ทางด้านการพูด อ่านเขียน พร้อมทั้งคำราชาศัพท์ นอกจากนี้ยังมีภาษาที่เป็นภาษาถิ่นอีกครูควร ฝึกให้เด็กรู้จักใช้ภาษาท้องถิ่นของตนให้ถูกต้องด้วย และถ้ามีโอกาส ควรจัดการแสดงให้เด็กได้ ทราบเกี่ยวกับภาษาท้องถิ่นต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้เด็กได้ทราบถึงความแตกต่างของภาษาท้องถิ่น แต่ ละท้องถิ่นอีกด้วย กิจกรรมสามารถจัดได้หลายวิธี เช่น การให้เด็กได้แสดงบทบาทสมมติ การแสดง ละคร การได้วาที การเป็นโฆษก การทายเป็นปัญหา เป็นต้น

1.2) การจัดกิจกรรมทางวรรณกรรม วรรณกรรมของไทยมีหลายชนิด ทั้งที่เป็นร้อยกรองและร้อยแก้ว วรรณกรรมเหล่านี้ส่วนมาจะสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของคนไทยในอดีตพร้อมทั้งให้คติต่าง ๆ ไว้มากมาย นอกจากนั้นแล้ววรรณกรรมบางประเภทยังให้ความรู้ทางวิชาการ แลความสนุกสนานควบคู่กันไปด้วย กิจกรรมที่จัด คือ

1.2.1) จัดนิทรรศการทางวัฒนธรรมขึ้น โดยหาหนังสือวรรณกรรมภาพต่าง ๆ มาแสดงให้ได้กดู

1.2.2) จัดแสดงละครโดยเลือกเอาวรรณคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่นักเรียนกำลังเรียนอยู่หรือเรื่องที่อยู่ในความสนใจของนักเรียน

1.2.3) เชิญวิทยากรมาบรรยายเกี่ยวกับวรรณกรรมสมัยต่าง ๆ

1.2.4) จัดแฟชั่นโชว์ การแต่งกายของนางวรรณคดีต่าง ๆ

1.2.5) จัดประกวดการแต่งร้อยแก้ว ร้อยกรอง และการอ่านทำนองเสนาะ

1.2.6) จัดทำสมุดภาพ

2. การจัดกิจกรรมวัฒนธรรมทางมารยาท มารยาทถือว่าเป็นพฤติกรรมทางสังคมซึ่งแสดงออกทางความคิดและทางกิริยา เมื่ออยู่ในสังคมจะต้องแสดงมารยาทที่ดี ที่สังคมยอมรับ กิจกรรมที่ฝึกทางด้านมารยาท คือ

2.1) เชิญวิทยากรมาสาธิตให้เด็กดู และให้นักเรียนปฏิบัติตาม

2.2) ประกวดมารยาท

2.3) จัดให้เด็กได้แสดงบทบาทสมมติ

2.4) จัดฉายภาพยนตร์หรือสไลด์เกี่ยวกับมารยาท

2.5) จัดทำสมุดภาพ

3. จัดกิจกรรมด้านประเพณีพิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมทางศาสนาที่กระทำอยู่ คือ พิธีเกี่ยวกับการบำเพ็ญกุศล ซึ่งมีการจัดเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ครูควรจะฝึกให้เด็กรู้จักกับเครื่องใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา เช่น รูป เทียน ดอกไม้ พาน เป็นต้น เพื่อที่ว่าเด็กจะปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง และสามารถช่วยเหลือผู้ปกครองได้เมื่อถึงโอกาส และควรฝึกให้นักเรียนรู้จักการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุสงฆ์ ด้วยกิจกรรมที่จัดให้แก่เด็ก คือ

3.1) เชิญวิทยากรมาสาธิตให้เด็กดู

3.2) เมื่อโรงเรียนมีงานบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบในพิธีกรรมทางศาสนาด้วย

4. วัฒนธรรมเกี่ยวกับการแสดงหรือการละเล่น ในชุมชนของนักเรียนย่อมมีการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของตน ครูควรฝึกให้นักเรียนมีความรู้ ความสามารถในการแสดงของท้องถิ่นตนเสียก่อน แล้วจึงค่อยให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะการแสดงของท้องถิ่นอื่น ๆ ในการฝึกควรที่จะให้

บุคคลที่มีความรู้ในท้องถิ่นมาให้ความรู้แก่เด็ก ทั้งนี้เพื่อจะได้ไม่มีความผิดพลาด หรือบิดเบือนไปจากความจริง

5. วัฒนธรรมการแต่งกาย คนไทยมีการแต่งกายที่เป็นวัฒนธรรมประจำชาติ ที่สวยงาม แต่คนไทยส่วนใหญ่มักจะมองข้ามไป ดังนั้นครูควรจะได้ส่งเสริมให้นักเรียนได้เห็นมาสนใจต่อ วัฒนธรรมด้านการแต่งกายมากขึ้น ครูควรจัดแสดงให้เด็กได้เห็นถึงการแต่งกายสมัยต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนได้เห็นว่าการแต่งกายของไทยนั้นมีวิวัฒนาการมาอย่างไร การจัดกิจกรรมด้านนี้ครูอาจจัดโดยการประกวดการแต่งกายของทุกสมัย จัดทำสมุดภาพ จัดให้มีการแสดงแฟชั่นโชว์จัดนิทรรศการ ฉายภาพยนตร์หรือสไลด์

วงเดือน สุวรรณศิริ (2539) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพการปลูกฝังวัฒนธรรมไทยแก่เด็กอนุบาล ในโรงเรียนอนุบาล สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพ ปัญหาและอุปสรรคในการปลูกฝังวัฒนธรรมไทยแก่เด็กอนุบาล ในโรงเรียนอนุบาล สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี

ผลการวิจัย พบว่า วิธีที่ใช้ในการปลูกฝังวัฒนธรรมไทยมากที่สุดคือ การเป็นแบบอย่างของครู รองลงมาคือ การให้เด็กฝึกปฏิบัติ การจัดสภาพแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง

ปัญหาและอุปสรรคที่พบคือ การสื่อ อุปกรณ์ที่เกี่ยวกับการสอนวัฒนธรรมไทย รองลงมาคือ ครูอนุบาลไม่เพียงพอและไม่มีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย

8. การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อการปลูกฝังวัฒนธรรมไทย

การจัดประสบการณ์ทางวัฒนธรรมให้แก่เด็กอนุบาลให้ประสบผลสำเร็จได้นั้น ต้องอาศัยสภาพแวดล้อม ซึ่งสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในที่นี้ คือ สภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอน คือสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวผู้เรียนทำให้ ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่พึงประสงค์ปรารถนา ตามเจตนาของผู้สอน ส่วนทางกายภาพ หมายถึง วัสดุสิ่งของที่สามารถสัมผัสและแตะต้องได้ หรือรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ของผู้เรียน

ดังนั้น สภาพแวดล้อมทางกายภาพของการเรียนรู้ จึงหมายถึง สภาพการเป็นอยู่ มีอยู่ หรือสภาพการจัดบริเวณ อาคาร สถานที่ ห้องเรียน วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ และสื่อต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน

แม้อิทธิพลของสภาพแวดล้อมทางกายภาพต่อพฤติกรรมของผู้เรียนในระยะเวลานั้น จะไม่สามารถมองเห็นหรือรู้สึกได้ แต่ความเคยชินและการที่รับรู้ได้ติดต่อสัมพันธ์กับสิ่งเหล่านี้ ตลอดเวลาจะทำให้พฤติกรรมของผู้เรียนได้ถูกสร้างสม ความรู้สึกนึกคิด ความชอบ ความขัง คุณค่า ระบบค่านิยม ตลอดจนจนสร้างพฤติกรรมและบุคลิกภาพของผู้เรียนให้โน้มเอียงไปตามลักษณะสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ได้ โดยบุคลิกของบุคคลจะถูกหล่อหลอมด้วยสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

โดยเงื่อนไขของเวลาและสถานการณ์ ถ้าศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้ละเอียดแล้ว สามารถทายลักษณะพฤติกรรมของบุคคลที่อยู่ในนั้นได้ (นิคม ทาแดง และชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2524)

ธีระพร อูวรรณโณ (2526) ได้กล่าวถึง การจัดสภาพแวดล้อม เพื่อปลูกฝังวัฒนธรรม ว่า การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ให้เป็นระเบียบเหมาะสม เป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยเสริมสร้าง วัฒนธรรมไทยให้แก่เด็กได้ ดังนั้น สภาพแวดล้อมในห้องเรียนจึงจำเป็นต้องมีความสะอาดและมี ระเบียบ โดยจัดให้นักเรียนได้ช่วยกันดูแลทำความสะอาด การจัดให้มีที่ทิ้งขยะอย่างเพียงพอ

การจัดมุมต่าง ๆ ในห้องเรียนของเด็กวัยอนุบาล สามารถที่จะจัดให้มี สภาพแวดล้อมที่ ปลูกฝังวัฒนธรรมไทยได้ เช่น ในการจัดมุมบ้าน หรือมุมศิลปะพื้นบ้าน โดยให้มีเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ เป็นของท้องถิ่น ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผา เครื่องสานต่าง ๆ ภาพวาด กลอง กรับ หรือจัดให้มีการเปิด เทปเพลงที่บรรเลงด้วยเครื่องดนตรีไทยให้เด็กฟัง มุมของเล่นก็สามารถจัดหาของเล่นพื้นบ้านหรือ ของเล่นที่ทำมาจากวัสดุท้องถิ่น นอกจากจะเป็นประหยัดแล้ว เป็นการฝึกให้เด็กเห็นถึงคุณค่าของ ทรัพยากรท้องถิ่นด้วย

นอกจากนี้ การตกแต่งห้องเรียนด้วยวัสดุท้องถิ่นที่เป็นงานศิลปะหัตถกรรม ก็จะทำให้ บรรยากาศในห้องเรียนอบอุ่น ร่มเย็น เป็นกันเอง ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนได้ซึมซับวัฒนธรรมไทยเหล่านี้ ได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ สุนน อมรวิวัฒน์ (2537) ได้กล่าวถึง การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ เพื่อการเรียนรู้ ดังนี้

1. บุคคลที่สามารถเรียนรู้และซึมซับได้ดี ในบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติและเป็นธรรมชาติ เพราะว่าไม่มีประสบการณ์ใดที่ฝังแน่นในความคิด ความรู้สึกของมนุษย์เท่ากับสิ่งที่เขาได้ผ่านพบ ในชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่อง ซ้ำ ๆ กันเป็นเวลาอันยาวนาน ดังนั้นการดำเนินชีวิตตามปกติ ธรรมดา จึงเป็นบรรยากาศการเรียนรู้วัฒนธรรมที่เป็นแก่นแท้ ต่างก็เน้นถึงมโนทัศน์การเรียนรู้ทาง วัฒนธรรมว่า ต้องคำนึงถึงคุณค่า อันเป็นวัฒนธรรมที่เป็นธรรมชาติ ไม่ใช่แต่เพียงผลผลิตของ วัฒนธรรมเท่านั้น

2. บุคคลสามารถเรียนรู้และซึมซับวัฒนธรรมได้ดีในบรรยากาศที่มีสุนทรียภาพ สะอาด ประณีต สวยงาม มีรสนิยม โรงเรียนและห้องเรียนที่สะอาด เป็นระเบียบ มีบรรยากาศที่ร่มรื่น น่า อยู่ ย่อมช่วยปลูกฝังนิสัยความเป็นระเบียบวินัยอันดีให้แก่เด็ก บรรยากาศที่เป็นประเพณี พิธีกรรม หรือศิลปะต่าง ๆ ล้วนช่วยขัดเกลาจิตใจและสร้างเสริมสุนทรียภาพให้แก่เยาวชนได้ดี ตลอดจน พฤติกรรมและรสนิยมของครูก็เป็นแบบอย่างที่นักเรียนได้ซึมซับอยู่ทุกวันอีกทั้งการสอดแทรก เนื้อหาของวัฒนธรรมในวิชาต่าง ๆ และในกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดวัน และปลูกเร้าให้นักเรียนได้เข้า

ไปมีประสบการณ์ในวัฒนธรรมเหล่านั้น เข้าถึงรสนิยม ความงาม ความประณีต ของ ศิลปวัฒนธรรม ย่อมถือได้ว่า โรงเรียนได้จัดวัฒนธรรมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. บุคคลสามารถเรียนรู้และซึมซับวัฒนธรรมได้ดี เมื่ออยู่ในบรรยากาศและกิจกรรมที่ตน มีส่วนร่วม การที่เด็กได้มีส่วนร่วมทางกิจกรรมวัฒนธรรม ย่อมเป็นการเรียนรู้ที่เด็กได้สัมผัสผ่าน พบ เชนิญและแก้ปัญหา และเข้าถึงสาระอันเป็นแก่นแท้ของวัฒนธรรม

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม จึงเป็นเทคนิควิธีที่จะส่งเสริมคุณค่าความเป็นมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพ ได้ดีวิธีหนึ่ง

ทั้งนี้ยังรวมไปถึงการเป็นแบบอย่างของครู ซึ่งถือต่อการปลูกฝังวัฒนธรรมได้มาก ดังที่ ทิศนา ขัมมณี (2527) ได้กล่าวไว้ว่า ครูมีบทบาทในการสร้างความรู้สึกละเอียดและเจตคติต่าง ๆ ต่อ ผู้เรียนโดยเฉพาะ ผู้เรียนในวัยเด็กจะมีความเคารพเชื่อฟังในตัวครูมาก ครูจึงสามารถ ถ่ายทอด เจตคติ ความเชื่อถือต่าง ๆ ของตนเอง ให้ไปสู่ผู้เรียนได้โดยง่าย กล่าว คือ หากครูประสงค์จะปลูก ฝังวัฒนธรรมข้อใดให้แก่เด็ก ครูก็พึงปฏิบัติตัวแบบนั้นให้เด็กดูเป็นแบบอย่างก่อน และการปฏิบัตินี้ จะต้องปฏิบัติอย่างคงเส้นคงวาระหว่างครูหลายคนและเป็นไปอย่างต่อเนื่อง รวมไปถึงการให้เด็ก ฝึกปฏิบัตินั้นเป็นวิธีการปลูกฝังวัฒนธรรมที่ได้ผลดีอีกวิธีหนึ่ง เพราะการที่เด็กได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติ และมีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับวัฒนธรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนเมื่อเด็กอยู่ในสังคมสามารถนำไป ปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การให้เด็กฝึกปฏิบัติในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อปลูกฝังวัฒนธรรม นั้น จะเป็นกิจกรรมที่สามารถฝึกให้เด็กได้ตลอดทั้งวัน ตั้งแต่เด็กมาโรงเรียนในตอนเช้าจนกระทั่ง เย็น ซึ่งการที่เด็กได้ฝึกฝนบ่อย ๆ นี้ทำให้เด็กสามารถจดจำได้และเคยชินจนนานไปได้กลายเป็น ส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพ ดังนั้น การจัดประสบการณ์เพื่อการปลูกฝังวัฒนธรรมให้แก่เด็กวัยอนุบาล นั้นสามารถสอดแทรกไว้ ๆ ได้ตลอดทั้งวันของการจัดกิจกรรมในแต่ละวัน โดยเฉพาะวัฒนธรรม ด้านคุณธรรมจริยธรรมและด้านมารยาท หากครูผู้สอนชั้นอนุบาลมีความใส่ใจ ปฏิบัติตัวเป็นแบบ อย่างที่ดีและตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมไทย คอยที่จะย้ำและเน้นให้เด็กได้ปฏิบัติตาม ในกิจกรรมแต่ละวัน เด็กก็จะเกิดการเรียนรู้ ซึมซับ และซาบซึ้งในวัฒนธรรมที่ติงามเหล่านี้ อีกทั้ง ยังรวมไปถึงการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมที่เป็นส่วนช่วยในการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยให้แก่ เด็กอนุบาล สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นการ ถ่ายทอดวัฒนธรรมสู่เยาวชนรุ่นหลังและสืบทอดวัฒนธรรม ต่อไป